

การคุ้มครองสวัสดิภาพคดีผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง
ในครอบครัว

โดย

นางมณฑิรา ศิลปสร เชื้ออินทร์
ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 62
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2562 - 2563

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “การคุ้มครองสวัสดิภาพคดีผู้ถูกระงับด้วยความรุนแรงในครอบครัว” ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา ของ นางมณฑิรา ศิลปสร เชื้ออินทร์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร การป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 62 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2562 – 2563

พลโท

(พิสัณห์ ปฐมเอม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง การคุ้มครองสวัสดิภาพคดีผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา
ผู้วิจัย นางมณฑิรา ศิลปสร เชื้ออินทร์ **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** 62

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรกเพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและการดำเนินการใช้สิทธิร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ประการที่สองเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาที่สำคัญในการขอขอคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามกฎหมาย และประการสุดท้ายเพื่อศึกษาหาแนวทางพัฒนาการบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีดำเนินการวิจัยดังกล่าวเป็นแบบการวิจัยเชิงคุณภาพหรือการวิจัยจากเอกสาร ร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนาด้วยการรวบรวมข้อมูล, วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล ซึ่งข้อมูลที่ใช้มีทั้งข้อมูลปฐมภูมิจากการศึกษาค้นคว้าตำราและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลทุติยภูมิโดยการสัมภาษณ์บุคคลที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญกับงานของศาลเยาวชนและครอบครัว

จากการศึกษาวิจัยสภาพปัญหาพบว่า แม้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงมักไม่เต็มใจที่จะไปแจ้งความเกี่ยวกับเหตุความรุนแรงในครอบครัวต่อเจ้าพนักงานตำรวจ อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีช่องทางที่จะร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพจากศาลเยาวชนและครอบครัวได้ นอกจากนี้ตัวบทกฎหมายยังมีข้อจำกัด เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 สามารถปรับใช้ได้กับบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์เท่านั้น ทั้งมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวยังขาดวิธีการที่จะแก้ไขฟื้นฟูและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะถ้าผู้นั้นเป็นญาติหรือผู้ปกครองของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงเสียเอง ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางพัฒนาการบังคับใช้มาตรการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวทั้งในส่วนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง, สำนักงานศาลยุติธรรม และสังคมให้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการแก้ไขนี้

Abstract

Title Protection of the welfare of cases of domestic violence victims.

Field Social-Psychology

Name Mrs. Montira Sillapasorn Chaa-Intra   **Course** NCD   **Class** 62

This research has three important objectives. The first one is to study of general situation and welfare protection of domestic violence victims from the past to the present. The second one is to study and analyse legal issues on welfare protection of domestic violence victims. The last one is to study how to develop welfare protection measure efficiently. It is a qualitative research or documentary research together with descriptive research by means of data collecting, analysis and presentation. The data comprise primary data from texts and documents, and secondary data from interview.

The research results are as follows. 1) The victims are reluctant to report domestic violence to the police however they can seek welfare protection from the juvenile and family court. 2) There is a limitation of legal provision because the Child protection law can apply to only person under eighteen. 3) Welfare protection measure lacks methods to rehabilitate and change the accused's behavior, particularly if they are victim's cousin or parents. 4) As part of recommendation, the concerned government agencies, the Thai Judiciary office and society should take a key role in solving these above problems.

คำนำ

ความรุนแรงในครอบครัว เป็นปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในทุกชนชั้น ก่อให้เกิดปัญหาตามมา มากมาย ซึ่งต้องได้รับการแก้ไข ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่ทุก ภาคส่วนสังคมจะต้องร่วมมือป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น การทำวิจัยเรื่องการคุ้มครองสวัสดิภาพคดี ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ในลักษณะวิชาสังคมจิตวิทยา หลักสูตรการป้องกัน ราชอาณาจักร รุ่นที่ 62 ทั้งนี้ผู้วิจัยในฐานะนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ได้จัดทำวิจัยโดย ได้รับคำปรึกษาและข้อเสนอแนะจากคณาจารย์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย เพื่อให้การวิจัยสมบูรณ์ การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา และเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของผู้วิจัยอีก ประการหนึ่งด้วย ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องมา ณ โอกาสนี้

(นางมณฑิรา ศิลปศร เชื้ออินทร์)
นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 62
ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	3
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	4
คำจำกัดความ	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว	5
แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว	5
วัฏจักรของความรุนแรง (Cycle of Violence)	6
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว	7
ผลกระทบที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว	11
ปรัชญาแนวคิดว่าด้วยสิทธิเด็กตามหลักกฎหมายสากล	12
กฎหมายเกี่ยวกับการส่งเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กในประเทศไทย	17
กรอบแนวคิดของการวิจัย	20
สรุป	20
บทที่ 3 การใช้สิทธิร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และมาตรการการบังคับใช้กฎหมาย	22
การใช้สิทธิร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว	22
ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550	22
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว	24
พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550	25

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
หลักการพิจารณาคดีตาม พ.ร.บ. คຸ້ມครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550	26
ความผิดฐานกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว	27
รูปแบบการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว (Types of Domestic Violence)	27
มาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีอาญา	28
มาตรการคຸ້ມครองสวัสดิภาพผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว	29
สรุป	31
บทที่ 4 การคຸ້ມครองสวัสดิภาพคดีผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว	33
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรุนแรงภายในครอบครัว (Influential factors for Domestic Violence)	34
ตัวอย่างคดีที่ใช้ความรุนแรงในครอบครัวในประเทศไทย	35
การใช้สิทธิร้องขอคຸ້ມครองสวัสดิภาพผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553	36
สถิติข้อมูลและปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องในการดำเนินคดีคຸ້ມครองสวัสดิภาพ	39
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	46
สรุป	46
ข้อเสนอแนะ	49
บรรณานุกรม	51
ประวัติย่อผู้วิจัย	53

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่	
4 – 1 สถิติคดีคุ้มครองความรุนแรง ฯ ปี 2561 – 2563	39
4 – 2 สถิติคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ ปี 2561 – 2563	40

สารบัญแนภาพ

	หน้า
แนภาพที่	
2 - 1 รูปแบบของความรุนแรงในครอบครัวผ่านกระบวนการเรียนรู้	9
2 - 2 การควบคุมทางสังคมกับความรุนแรงในครอบครัว	10
2 - 3 ผลกระทบที่เกิดจากการใช้ความรุนแรง	12

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันครอบครัวเป็นพื้นฐานหลักของสังคม เพราะครอบครัวเป็นเป้าหมายทางบุคลิกภาพและคุณลักษณะของสมาชิก การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน มีการถ่ายโอนค่านิยม ความรู้สึกนึกคิด ทักษะคติ ความเชื่อ ความศรัทธาและวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตจากสมาชิกรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง หากสถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็งแล้วประเทศชาติก็จะมีความมั่นคงและมีความสงบเรียบร้อยตามไปด้วย จึงมีความจำเป็นต้องสร้างสถาบันครอบครัวให้เป็นปึกแผ่นมีความอบอุ่นและเป็นแหล่งก่อเกิดคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาของประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าได้

เพื่อให้ประเทศไทยสามารถยกระดับการพัฒนาประเทศให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายการพัฒนาประเทศข้างต้น จึงต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยในระยะยาวที่จะทำให้ประเทศไทยมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศในทุกมิติ ทุกรูปแบบและทุกระดับ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมาย การพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดีเก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทย มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้านและมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์อดออม โอบอ้อมอารีมีวินัย รักชาติศรัทธา และเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์กำหนดเป้าหมายในอีก 20 ปี ข้างหน้า โดยคนไทยในอนาคตต้องเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต มีทักษะในด้านการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูง นวัตกรรม นักคิดและผู้ประกอบการ บนฐานของการรู้คุณค่า ความเป็นไทย มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย ความรับผิดชอบต่อสังคม และมีสุขภาพที่ดี เพื่อรองรับบริบทดังกล่าว พื้นฐานสำคัญจึงต้องให้มีครอบครัวที่เข้มแข็งมั่นคง

จากสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีว่าสังคมมีโอกาสเกิดการกระทำด้วยความรุนแรงได้ทุกเมื่อ เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ ทางสังคม การขาดคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งการกระทำด้วยความรุนแรงเกิดขึ้นได้ในทุกชาติ ศาสนา ทุกเพศ ทุกวัย โดยนับวันจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นและทวีความรุนแรงมากขึ้น ครอบครัวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมก็ต้องเผชิญกับปัญหาการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence หรือ Family Violence) อันมีลักษณะเป็นความผิดอาญาที่ส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของทุกคนในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบุคคลในครอบครัวที่เป็นเด็กหรือเยาวชนที่ยังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน อันเป็นเหตุให้เด็กเติบโตขึ้นท่ามกลางความขัดแย้ง ขาด

ความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยสำคัญกระทบยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์และกระทบต่อสังคมไทย เพราะเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้านั่นเอง

ดังนั้น เมื่อมีการกระทำด้วยความรุนแรงเกิดขึ้น กระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและคุ้มครองสวัสดิภาพของประชาชน โดยมีการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว สำหรับการคุ้มครองสวัสดิภาพจะมีทั้งการคุ้มครองสวัสดิภาพในคดีส่วนอาญา ซึ่งนอกจากจะมีความมุ่งหมายในการระงับเหตุการณ์กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวแล้ว ยังประสงค์ลงโทษผู้กระทำความผิดด้วย ส่วนการคุ้มครองสวัสดิภาพอีกประเภทหนึ่งคือ การคุ้มครองสวัสดิภาพในคดีส่วนแพ่ง มีวัตถุประสงค์ในการยับยั้งการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยไม่ได้มุ่งหมายที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด จึงมีกระบวนการที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการระงับยับยั้งการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมากกว่าคดีคุ้มครองสวัสดิภาพในคดีอาญาที่มีขั้นตอนยุ่งยาก ซับซ้อน และใช้เวลานาน

อย่างไรก็ตาม คดีคุ้มครองสวัสดิภาพยังมีปัญหาที่ประชาชนขาดการตระหนักรู้ถึงสิทธิหน้าที่ตามกฎหมาย การคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติแต่ละฉบับมีหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีดำเนินการบังคับใช้เป็นการเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีข้อจำกัดที่กำหนดให้คุ้มครองเฉพาะบุคคลในครอบครัวที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงเท่านั้น และจะดำเนินการได้ต่อเมื่อมีการร้องทุกข์ให้ดำเนินคดี ซึ่งผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่มักเป็นบุคคลใกล้ชิดและจะต้องพึ่งพาอาศัยในการดำรงชีพ จึงทำให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไม่ประสงค์จะร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายนี้ จึงมีโอกาสนำมาใช้บังคับได้น้อย แม้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้มีอำนาจกระทำแทนอาจใช้สิทธิร้องขอความคุ้มครองสวัสดิภาพต่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ถึงกระนั้นก็ตามยังมีปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องในทางปฏิบัติ เนื่องจากการกระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นการกระทำความผิดเดี่ยว แต่เป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท เช่น การทำร้ายร่างกายกันนอกจากเป็นความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 4 วรรคหนึ่ง แล้วยังเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ด้วย เป็นต้น จึงต้องลงโทษในความผิดบทหนักที่สุด ซึ่งมักเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาดังกล่าวเหล่านั้นก็จะพิจารณาพิพากษาลงโทษ โดยไม่มีการกำหนดมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพในการแก้ไขความประพฤติ หรือบำบัดฟื้นฟูทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้กระทำความผิดเพื่อให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แม้โจทก์จะมีคำขอไว้ท้ายฟ้องแล้วก็ตาม ดังนั้น การพิจารณาพิพากษาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพจึงยังมีปัญหา อุปสรรคอยู่หลายประการที่ทำให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ได้ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายเป็นเรื่องใหม่ ประกอบกับมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับที่มีความเกี่ยวพันกัน ทำให้เกิดความสับสนและยุ่งยากในการนำมาปฏิบัติ เป็นเหตุให้คดีคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมาสู่ศาลเป็นจำนวนน้อย ส่งผลให้การดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพยังไม่บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและการดำเนินการใช้สิทธิร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาที่สำคัญในการขอคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามกฎหมาย
3. เพื่อศึกษาหาแนวทางพัฒนาการบังคับใช้มาตรการการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เน้นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีและความเป็นมาของกฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพและการดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ เฉพาะกรณีคดีร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ อธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรี
3. ขอบเขตด้านเวลา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อยู่ระหว่างเดือน พฤศจิกายน 2562 – พฤษภาคม 2563

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพพร้อมกับการวิจัยเชิงพรรณนา ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล
  - 1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยการศึกษาจากตำราและเอกสารต่างๆ
  - 1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้อง คือ อธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัว และ อธิบดีผู้พิพากษาศาล 7
2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) และการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลทฤษฎี หลักการต่างๆ
3. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ นำเสนอแนวคิดใหม่ๆ จากการศึกษาวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงสภาพทั่วไปและการดำเนินการใช้สิทธิร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อให้ทราบปัญหาที่สำคัญในการขอคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามกฎหมาย
3. เพื่อให้ทราบแนวทางการบังคับใช้มาตรการการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

คำจำกัดความ

ความรุนแรงในครอบครัว	หมายถึง	การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึง การกระทำโดยประมาท
บุคคลในครอบครัว	หมายถึง	คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับความรุนแรงในครอบครัว

การศึกษาเรื่องความรุนแรงในครอบครัวจำเป็นต้องทราบถึงแนวความคิดเบื้องต้น (Basic Concepts) ของความรุนแรงในครอบครัวเกี่ยวกับความหมายหรือการให้คำจำกัดความในทางวิชาการ (Academic definition) รวมทั้งทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว และวัฏจักรของความรุนแรง (Cycle of Violence) ว่าเกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างไร ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคลในครอบครัว และสังคม โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการแก้ไขเยียวยา (Remedy) ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงหรือเหยื่อในลักษณะของการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพ ตลอดจนการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความรุนแรงดังกล่าวในประเทศไทย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว
2. วัฏจักรของความรุนแรง
3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว
4. ผลกระทบที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว
5. ปรัชญาแนวคิดว่าด้วยสิทธิเด็กตามหลักกฎหมายสากล
6. กฎหมายเกี่ยวกับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กในประเทศไทย

แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence) เป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นในการสมรสหรือการอาศัยอยู่ร่วมกัน (Cohabitation) โดยอาจเป็นการกระทำของคู่สมรสหรือคนรักและเกิดขึ้นได้กับคนต่างเพศและเพศเดียวกัน หรืออาจเกิดจากอดีตคู่สมรสหรืออดีตคนรักก็ได้ ในความหมายอย่างกว้าง ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง ความรุนแรงต่อเด็ก, ผู้ปกครองหรือผู้สูงอายุ และรูปแบบของความรุนแรงมีได้หลากหลายไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพ, การใช้คำพูด, ด้านอารมณ์, หรือด้านเพศ ซึ่งมีตั้งแต่การบังคับอย่างเป็นนัย ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ , การควบคุมพฤติกรรม, การคุกคาม, การข่มขู่, การข่มขืนภริยา จนถึงการกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายอย่างรุนแรง เช่น การบีบคอ, การตบตี, การสาदनํ้ากรด ซึ่งมีผลให้เกิดความพิกลพิการหรือเสียชีวิต¹

เหยื่อ (Victim) ของความรุนแรงในครอบครัวในประเทศต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นผู้หญิง และผู้หญิงมักประสบกับความรุนแรงในหลายรูปแบบมาก และบางครั้งที่ผู้หญิงก่อความรุนแรงใน

---

¹Eve S. Buzawa and Carl L. G. Buzawa, Domestic Violence: The Changing Criminal Justice Response (Beverly Hills, Calif.: Sage, 1992), p. 5.

ครอบครัวจะเป็นเรื่องของการป้องกันตัวเอง ในบางประเทศความรุนแรงในครอบครัวจะถูกใช้เป็นเหตุผลอ้างได้โดยชอบด้วยกฎหมายในกรณีที่เกิดความสงสัยในความไม่ซื่อสัตย์ของผู้หญิง การศึกษาวิจัยที่ผ่านมายังพบอีกว่าระดับความเสมอภาคทางเพศ (Gender Equality) ของประเทศนั้น ๆ กับอัตราเกิดความรุนแรงในครอบครัวมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ประเทศที่มีความเสมอภาคทางเพศน้อยจะมีอัตราการเกิดความรุนแรงในครอบครัวที่สูง ความรุนแรงในครอบครัวจัดว่าเป็นอาชญากรรมที่ไม่มีการแจ้งความมากที่สุดในโลกทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

บ่อยครั้งที่ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นเมื่อผู้กระทำความเชื่อว่าการใช้ความรุนแรงเป็นสิทธิของตน, เป็นที่ยอมรับได้และสมเหตุผล หรือมีความเป็นไปได้ที่จะไม่มีการแจ้งความหรือรายงานเหตุการณ์ต่อเจ้าหน้าที่ โดยความรุนแรงในครอบครัวจะก่อให้เกิดวัฏจักรของการกระทำด้วยความรุนแรง (Cycle of Abuse) จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งซึ่งอาจเป็นเด็ก ๆ หรือสมาชิกคนอื่นในครอบครัวผู้ซึ่งมีความรู้สึกถึงความรุนแรงเช่นนั้นยอมรับได้หรือควรได้รับการให้อภัย คนหลายคนไม่ได้ยอมรับว่าตนเป็นผู้กระทำความรุนแรงหรือตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงนั้น เพราะเขามองประสบการณ์ที่ได้รับว่าเป็นเพียงความขัดแย้งในครอบครัวที่เกินขอบเขตการควบคุม เด็กที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงมักมีแนวโน้มว่าเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะกลายเป็นผู้กระทำความรุนแรงเสียเองโดยเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ตนได้รับมา การตระหนักรู้, ความคิดความเข้าใจ, นิยามศัพท์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวก็แตกต่างกันแปรไปในแต่ละประเทศ

วัฏจักรของความรุนแรง (Cycle of Violence)

ความรุนแรง (Violence) คือ การกระทำที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในความสัมพันธ์ของผู้กระทำความรุนแรงกับผู้ถูกกระทำเหมือนเป็นวงจร แต่ละขั้นตอนของความรุนแรงจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะความรุนแรงยิ่งเกิดขึ้นมากครั้งเท่าใดก็จะทวีความรุนแรงมากตามไปด้วย วัฏจักรของความรุนแรงจะประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ ²

1. การกระทำด้วยความรุนแรง (Abuse) ผู้ก่อความรุนแรงเริ่มกระทำการก้าวร้าวทั้งทางวาจาหรือทางกายเพื่อควบคุมและกดขี่ผู้ตกเป็นเหยื่อ ปกติจะเป็นขั้นตอนที่สั้นที่สุดแต่อันตรายที่สุดแรก ๆ การกระทำเช่นนี้จะยังไม่รุนแรงมากนัก
2. การสำนึกผิด (Guilt) ผู้ก่อความรุนแรงรู้สึกสำนึกผิดในการกระทำของตน เนื่องจากความวิตกกังวลว่าจะถูกพบว่าตนได้กระทำความรุนแรงมากกว่าความรู้สึกสงสารเห็นอกเห็นใจเหยื่อ
3. คำแก้ตัวหรือการอ้างเหตุผล (Excuses or Rationalization) ผู้ก่อความรุนแรงจะแก้ตัวหรือกล่าวโทษเหยื่อว่าเป็นต้นเหตุให้ตนต้องกระทำเช่นนั้น เช่น อ้างว่าถ้าคุณเพียงอยู่บ้านตามที่ผมบอก ผมก็คงจะไม่ต้องทำร้ายคุณ เป็นต้น

---

²Dawn Bradley Berry, The Domestic Violence Sourcebook (Los Angeles: Lowell House, 1998), pp. 51-52.

4. การกลับสู่พฤติกรรมปกติ (Normal Behavior) ผู้ก่อความรุนแรงกลับมาควบคุมตัวเอง แสดงความรักและสร้างความสงบสุขเพื่อพยายามให้เหยื่อรู้สึกสบายใจในความสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น กล่าวว่าผมจะไม่ให้มันเกิดขึ้นอีก, ผมไม่ตั้งใจที่จะทำร้ายคุณ, ผมสัญญาว่าผมจะเปลี่ยนแปลง, ผมทำมันลงไปเป็นเพราะผมเมาหรือเครียดจากที่ทำงาน, ผมจะให้ความช่วยเหลือและรักคุณ บางทีผู้ก่อความรุนแรงอาจซื้อของขวัญให้เหยื่อเป็นการปลอบใจ เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าช่วงเวลานี้เปรียบเหมือนช่วงเวลาดีมน้ำผึ้งพระจันทร์ (Honeymoon period)

5. การจินตนาการและวางแผน (Fantasy and Planning) ผู้ก่อความรุนแรงคิดถึงสิ่งผิดที่เหยื่อกระทำ และเหยื่อจะถูกกลโกงอย่างไร และคิดแผนที่จะทำให้จินตนาการของตนเป็นความจริง

6. การเริ่มต้นตามแผน (Set-up) แผนการที่ผู้ก่อความรุนแรงคิดจะถูกนำไปปฏิบัติ

ดังนั้น การแทรกแซง (Intervention) วัฏจักรดังกล่าวจึงเป็นสิ่งจำเป็น มิฉะนั้นความถี่และความรุนแรงของการกระทำมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลาของวัฏจักรดังกล่าวอาจมีการเปลี่ยนแปลง เช่น ช่วงที่กลับมาสู่ภาวะปกติหรือดีมน้ำผึ้งพระจันทร์อาจสั้นกว่าโดยช่วงเวลาความตึงเครียดและความรุนแรงอาจยาวนานและเพิ่มมากขึ้น เหยื่อบางคนแจ้งว่าพวกเขาไม่เคยมีประสบการณ์ช่วงการขอโทษ เพียงแต่เห็นการลดความตึงเครียดลงก่อนจะเริ่มสู่ขั้นตอนเริ่มต้นของวัฏจักรต่อไป ความตึงเครียดเหมือนเป็นสิ่งบอกเหตุว่าจะเกิดความรุนแรงตามมา เช่น ผู้ก่อความรุนแรงจะกำหนดกฎเกณฑ์ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่เหยื่อจะปฏิบัติตาม อาทิ ห้ามติดต่อกับสมาชิกในครอบครัวของเหยื่อ, การควบคุมการใช้จ่ายเงิน, การต้องขออนุญาตในการกระทำสิ่งต่าง ๆ และบอกผลอะไรจะตามมาหากเหยื่อฝ่าฝืน การตระหนักรู้ถึงวัฏจักรของความรุนแรงจะทำให้เหยื่อทราบว่าจะถึงเวลาแล้วที่ตนจะต้องไปขอความช่วยเหลือแล้ว

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและอธิบายถึงความรุนแรงในครอบครัวมีอยู่หลายทฤษฎีด้วยกัน แต่ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีระบบทั่วไป (General System Theory)

ทฤษฎีนี้เป็นการอธิบายด้วยหลักการของระบบทางสังคม (Social System) ที่มีผลต่อความรุนแรงในครอบครัวมากกว่าจะเป็นการเกิดขึ้นจากปัจเจกบุคคล โดยมองว่าระบบจะเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว และจะนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวได้เมื่อมีการควบคุมที่เข้มงวดหรือพยายามรักษาให้ครอบครัวเกิดความเสถียรภาพ ครอบครัวซึ่งเป็นระบบหนึ่งเช่นเดียวกับสังคมที่ต้องมีระบบย่อย ๆ เช่น ระบบคู่สมรส, ระบบญาติพี่น้อง โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นทรัพยากรจากภายนอกเข้าสู่ระบบ เช่น เงิน, ข้อมูลข่าวสาร, การศึกษา และมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในระบบที่ต้องตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก จากระบบครอบครัวเช่นนี้ทำให้เกิดผลของระบบครอบครัวในด้านบวก เช่น ความรัก, ความปลอดภัย, การเรียนรู้และความผูกพัน และอาจเกิดผลผลิตในทางลบได้เหมือนกัน เช่น ความขัดแย้ง, ความเกลียดชัง และการใช้ความรุนแรง เป็นต้น แนวความคิดนี้มองระบบครอบครัวที่มีความขัดแย้งและใช้ความรุนแรงระหว่างสมาชิก อันเนื่องมาจากปัจจัยของการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่น ช่วงเวลาที่มีความเสี่ยงและขอบข่ายของกิจกรรมรวมทั้งความสนใจ การมีความผูกพันที่ลึกซึ้งนำไปสู่การก้าวก้าวต่อกัน หรือคิด

ว่าตนเองมีสิทธิในการกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวจนกลายเป็นความขัดแย้ง หรือแม้แต่การเป็นสมาชิกในครอบครัวโดยไม่สมัครใจ เพราะสมาชิกเหล่านี้จะไม่มีสิทธิเลือกการเข้าเป็นสมาชิกหรือลาออกจากสมาชิกโดยอิสระ ทำให้ต้องบ่มเพาะความรู้สึกขัดแย้งเมื่อเกิดความไม่พึงพอใจในครอบครัวที่ตนเองเป็นสมาชิก และจะกลายเป็นการกระทำรุนแรงในที่สุดเมื่อต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ที่มีความเครียดสูง

นอกจากนี้ ทฤษฎีนี้ยังให้ความสำคัญกับการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมและสังคมที่เป็นปัจจัยนำเข้าอันถือว่าเป็นความเกี่ยวข้องระหว่างครอบครัวและสภาพแวดล้อม โดยจะมีความสัมพันธ์กันระหว่างข้อมูลข่าวสาร การเลือกตัดสินใจ และผลที่เกิดขึ้นต่อส่วนต่าง ๆ ในระบบ การสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นสาเหตุสำคัญที่จะทำให้ระบบเกิดความสมดุล ดังนั้น ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามแนวความคิดนี้จึงเกิดจากระบบการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสภาพแวดล้อม³

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning)

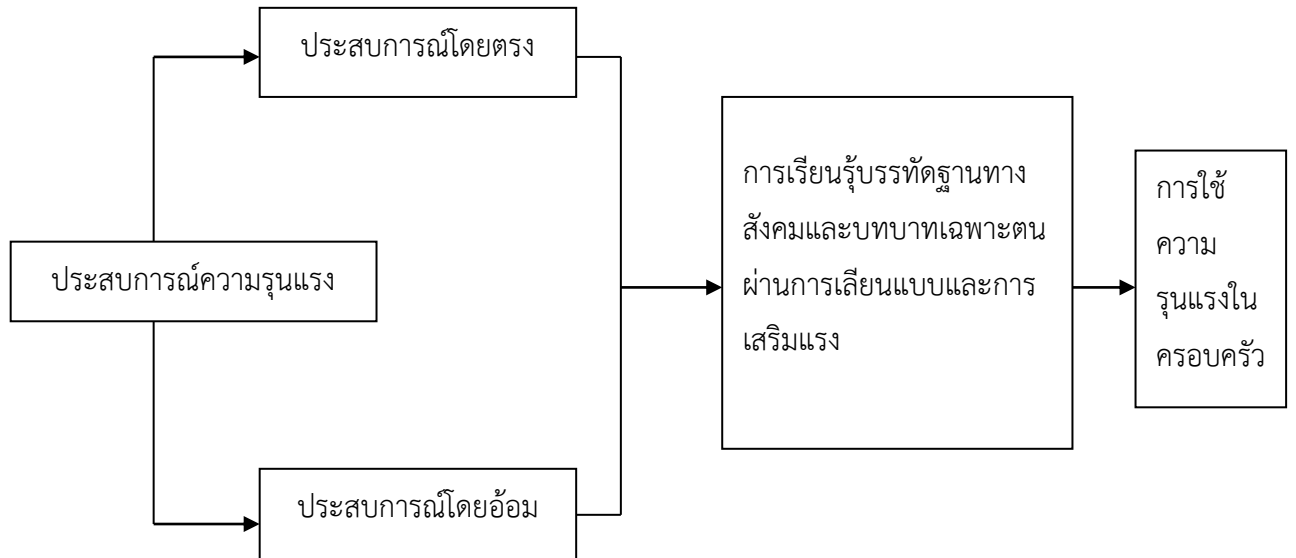
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมกล่าวถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ (Learning Behavior) ของมนุษย์ผ่านทางตัวแบบ (Model) ในหลายลักษณะ เช่น บุคคลจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวเมื่อดูตัวแบบของความก้าวร้าวรุนแรง หรือมีพฤติกรรมในด้านศีลธรรมและจิตสำนึกด้านศีลธรรม หากได้รับอิทธิพลจากการสังเกตและการได้แบบอย่างที่ดี ดังนั้น ทฤษฎีนี้จึงเชื่อในอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม (Environment) ที่ผ่านการรับรู้ของบุคคล พฤติกรรมของบุคคลจะเป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอก ซึ่งการตอบสนองถูกเรียนรู้ผ่านการเลียนแบบในลักษณะของการเสริมแรง พฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงนี้มีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมซ้ำ ๆ ออกมามากขึ้น การเสริมแรงจะส่งผลใน 2 ลักษณะ คือ การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) และการเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) การเสริมแรงทางบวก เช่น การให้ในสิ่งที่น่าพึงพอใจหรือเป็นพิเศษ ส่วนการเสริมแรงทางลบ เช่น การถอดถอนรางวัลหรือสิ่งที่ควรได้ เป็นต้น อิทธิพลของครอบครัวและสิ่งแวดล้อมจึงมีผลต่ออิทธิพลของบุคคลในครอบครัวต่อการเรียนรู้และการมีพฤติกรรมไปในทางใดทางหนึ่ง

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว ด้วยเหตุที่ครอบครัวถือเป็นสถาบันทางสังคมที่ประกอบด้วยสมาชิกที่เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ดังนั้น จึงมีโอกาสดังกล่าวที่เด็กจะได้เรียนรู้ประสบการณ์ความรุนแรงจากคนในครอบครัว ดังมีการกล่าวกันว่า ผู้มีประสบการณ์ความรุนแรงจากประสบการณ์ตรง (Direct Experience) ในฐานะผู้ถูกกระทำ และประสบการณ์อ้อม (Indirect Experience) ในฐานะผู้สังเกตการณ์ความรุนแรงตั้งแต่วัยเด็กจะเรียนรู้บรรทัดฐานที่ยอมรับการใช้ความรุนแรงและตัวแบบที่ใช้ความรุนแรง และเมื่อตนเองเกิดความขัดแย้งกับคู่สมรสก็จะเลียนแบบพฤติกรรมโดยใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น⁴

³สุกัญญา สดศรี. “ปัญหาการใช้ความรุนแรงของครอบครัวในสังคมไทย”. (สันติศึกษาปริทรรศน์ ปีที่ 6 ฉบับพิเศษ). หน้า 16 - 17.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

แผนภาพที่ 2 - 1 รูปแบบของความรุนแรงในครอบครัวผ่านกระบวนการเรียนรู้

ที่มา : ศาลเยาวชนและครอบครัว, 2562.

ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ (Human Behavior) หรือ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) โดยอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและบทบาทในการแลกเปลี่ยนที่มุ่งไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุน และผลประโยชน์ โดยการแลกเปลี่ยนจะให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ในรูปแบบกำไรมากกว่าคุณค่าในด้านความสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนจะถูกควบคุมทางสังคมจึงมีการกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม (Social Control) ด้วย ซึ่งแนวคิดนี้เป็นการอธิบายถึงกลไกทางสังคมที่นำมาควบคุมและลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของบุคคล สำหรับการนำทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมกับแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมมาประยุกต์ใช้กับหน่วยทางสังคมระดับครอบครัวมีหลักการว่า การแลกเปลี่ยนจะเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกโดยปฏิสัมพันธ์นี้จะคงอยู่หากการแลกเปลี่ยนได้รับการตอบสนอง แต่ถ้าการแลกเปลี่ยนไม่ได้รับการตอบสนอง ปฏิสัมพันธ์ที่มีอยู่จะยุติลง การควบคุมทางสังคมเป็นความผูกพันสมาชิกให้เข้ากับกฎระเบียบทางสังคม และแนวความคิดนี้ได้นำมาใช้ในการอธิบายถึงพฤติกรรมการกระทำความรุนแรงในครอบครัวและการป้องกันแก้ไขบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า บุคคลมีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงในครอบครัวเมื่อคาดว่าต้นทุนการใช้ความรุนแรงต่ำกว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับ รวมทั้งโครงสร้างทางสังคมและครอบครัวที่

3. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory)

เป็นส่วนตัว (Privacy) จะลดการควบคุมทางสังคม และบุคคลจะกระทำความรุนแรงในครอบครัวเนื่องจากเขาสามารถที่จะกระทำได้ ทั้งนี้เพราะความโดดเดี่ยวทางสังคมทำให้ขาดการสนับสนุนทางสังคมและการควบคุมทางสังคมใน 2 ลักษณะ คือ

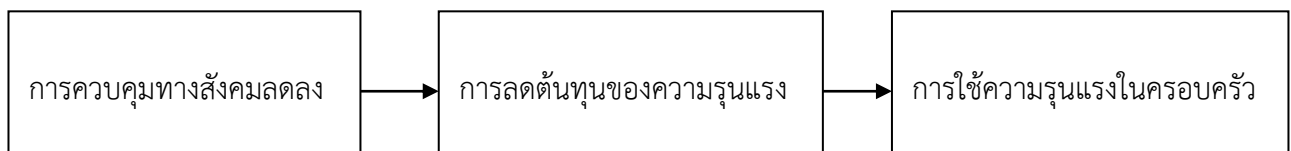
1. การขาดการสนับสนุนทางสังคม (Lack of Social Support) เป็นการขาดโอกาส การได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากบุคคลภายนอกครอบครัว ทำให้คู่สมรสต้องเผชิญปัญหาตาม ลำพังและเกิดเป็นความเครียดที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวขึ้นมา

2. การขาดการควบคุมทางสังคม (Lack of Social Control) เป็นการขาดโอกาสใน การเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกทางสังคม จึงไม่มีโอกาสที่กลุ่มหรือองค์กรทางสังคมจะเข้ามา ควบคุมพฤติกรรมของบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการขาดการควบคุมทางสังคมนี้ทำให้คู่สมรส สามารถใช้ความรุนแรงต่อกันได้โดยไม่มีผู้ใดห้ามปราม

การขาดการสนับสนุนและการควบคุมทางสังคม จะทำให้โอกาสที่สังคมจะเข้ามา แทรกแซงไม่ให้เกิดความรุนแรงย่อมทำไม่ได้ ซึ่งมีผลทำให้ต้นทุนของการใช้ความรุนแรงในการแก้ไข ปัญหาต่ำกว่าวิธีการอื่น ดังนั้น คู่สมรสจึงเลือกใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา

จึงอาจกล่าวได้ว่า ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนและการควบคุมทางสังคม เป็นแนวคิดในเชิง ประยุกต์จากหลักการเชิงทฤษฎี เพื่ออธิบายพฤติกรรมการกระทำรุนแรงในครอบครัวของบุคคลอัน เกิดจากการเลือกที่จะกระทำ ความรุนแรง หากต้นทุนของการใช้ความรุนแรงไม่สูงกว่าประโยชน์ที่จะ ได้รับ ในขณะที่เดียวกันการขาดความผูกพันทางสังคมก็เป็นสาเหตุสำคัญที่มีผลต่อการเกิดความรุนแรง ในครอบครัว เนื่องจากจะทำให้ครอบครัวขาดการสนับสนุนและการควบคุมทางสังคมโดยไม่ได้ รับ การควบคุมพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวจากสังคมภายนอกนั่นเอง ⁵

แผนภาพที่ 2 - 2 การควบคุมทางสังคมกับความรุนแรงในครอบครัว

ที่มา : ศาลเยาวชนและครอบครัว, 2562.

4. ทฤษฎีครอบครัวสตรีนิยม (Feminist Family Theory)

ทฤษฎีนี้อธิบายความรุนแรงในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างมโนคติทางวัฒนธรรมที่ยึด หลักผู้ชายเป็นใหญ่และการมีข้อจำกัดของเพศหญิง จากเหตุผลนี้ทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในบทบาทที่เป็น รอง ความรุนแรงต่อผู้หญิงนั้นเป็นเรื่องธรรมดาในสังคมที่มองว่าผู้ชายเป็นใหญ่ และเป็นวิธีการในการ รักษาการควบคุมทางสังคมและการคงอำนาจของชายที่เหนือกว่าหญิง ⁶

⁵เรื่องเดียวกัน.

⁶ธีรวิมล นิลเพชร และ กัญญ์ฐิภา ศรีภา. "สภาพการณ์ความรุนแรงในครอบครัวและการ พัฒนาบทบาทหน้าที่ของตำรวจในการรับมือปัญหาความรุนแรง: ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการ ตำรวจนครบาล 9", (วารสารพยาบาลตำรวจ, 11, 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม), 2562). หน้า 329.

5. ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว (Family Development Theory)

ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวเชื่อว่าพัฒนาการของครอบครัวมีลักษณะเป็นวงจรชีวิตครอบครัว (Family Life Cycle) โดยปัจจัยกระตุ้นให้เกิด การเปลี่ยนแปลงวงจรชีวิตนี้ เกิดจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกครอบครัว ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวในช่วงระยะต่าง ๆ ซึ่งในระยะที่ความพึงพอใจต่อกัน ลดน้อยลง ความเห็นต่าง อาจทำให้เกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวได้

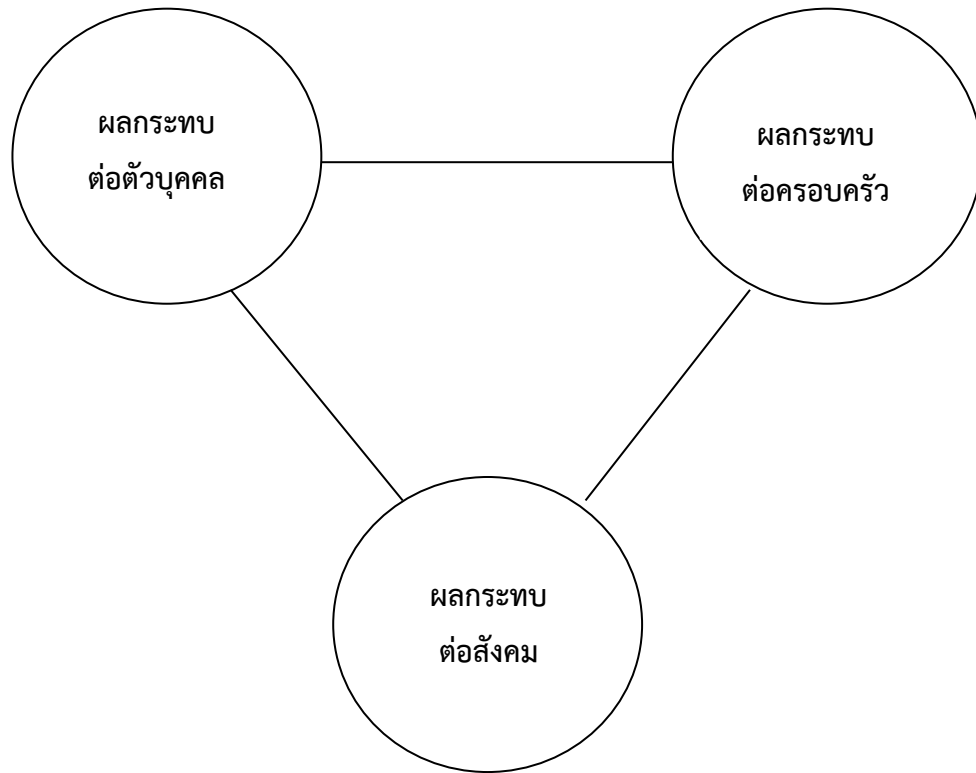
ผลกระทบที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

ผลกระทบที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวอาจจำแนกได้เป็นผลกระทบที่มีต่อตัวบุคคลที่ถูกกระทำไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย ทางจิตใจ และพฤติกรรม รวมถึงผลกระทบต่อครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากครอบครัวที่มีพฤติกรรมรุนแรงไม่สามารถทำหน้าที่ครอบครัวได้ดี เพราะสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวถูกทำลาย บุคคลที่เป็นหัวหน้าหรือเสาหลักของครอบครัว คือ สามีภรรยา หรือพ่อแม่ ไม่สามารถทำหน้าที่ของตนได้ ครอบครัวเกิดความไม่สงบสุข ขาดความรัก ขาดความอบอุ่น ขาดการดูแลเอาใจใส่ ขาดความสามัคคีและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในที่สุดก็จะแตกสลายและแยกทางกันไป และผลกระทบประการสุดท้าย คือ ผลกระทบต่อสังคม พฤติกรรมรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นมีผลต่อความสันติสุขและเศรษฐกิจของสังคมทั้งยังเป็นปัญหาเรื้อรังถ่ายทอดมาสู่คนรุ่นหลังได้อีกด้วย จึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่สังคมต้องเข้าใจปัญหาอย่างชัดเจนตระหนักถึงความรุนแรงและพร้อมใจกันทุกฝ่าย เพื่อดูแลป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเกิดขึ้นในอนาคต ⁷

---

⁷สุกัญญา สดศรี, อ้างแล้ว, หน้า 605 - 606.

แผนภาพที่ 2 - 3 ผลกระทบที่เกิดจากการใช้ความรุนแรง

ที่มา : ศาลเยาวชนและครอบครัว, 2562.

ปรัชญาแนวคิดว่าด้วยสิทธิเด็กตามหลักกฎหมายสากล

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่น้อย เพราะเด็กเป็นสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัวและย่อมได้รับผลกระทบจากความรุนแรงที่เกิดขึ้น นานาชาติจึงได้มีความพยายามที่จะปกป้องคุ้มครองเด็กในรูปแบบต่าง ๆ กัน ดังนี้

1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก (U.N. Declaration on the Rights of the Child)

สำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law School) เห็นว่าเด็กมีสิทธิของตนเองที่ต้องมีการรับรองและคุ้มครองโดยเด็ดขาด แนวความคิดนี้ผลักดันให้มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก (Declaration on the Rights of the Child) ณ นครเจนีวา เมื่อปี พ.ศ. 2467⁸ ซึ่งเป็นการประกาศว่าเด็กจำเป็นต้องได้รับอาหาร การรักษาพยาบาล การช่วยเหลือ ถือว่าเด็กเป็นเป้าหมายที่ต้องได้รับการเอาใจใส่ ต่อมาปี พ.ศ. 2491 สหประชาชาติลงมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) เป็นการประกาศว่าเด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ พึงได้รับการปกป้องคุ้มครองเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตามปฏิญญาสากล

⁸ Trevor Buck, International Child Law (Abingdon : Routledge , 2014) p. 89.

ทั้งสองฉบับมิได้รับรองว่าเด็กมีสิทธิ จุดเริ่มต้นที่รัฐสมาชิกขององค์การสหประชาชาติเห็นร่วมกันว่าเด็กมีสิทธิของตนเอง และปัจจุบันมีการ ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กและเยาวชนอีกฉบับหนึ่งด้วย แม้ปฏิญญาสากลไม่มีสถานะเป็น

ในตัวเอง เด็กยังคงอยู่ในฐานะผู้รับบริการ ไม่มีทั้งสิทธิในฐานะพลเมืองหรือสิทธิในทางการเมือง จนกระทั่งเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ โดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติยอมรับว่าเด็กย่อมมีสิทธิที่จะมีชื่อและได้สัญชาติจากการเกิด นับเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ก็เป็นดังจริยธรรมทางการเมืองระหว่างประเทศที่ผลักดันให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนอย่างมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีอย่างเสมอภาคกัน

2. กฎแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules)⁹

การยอมรับสิทธิเด็ก ส่งผลให้ที่ประชุมสภาองเกรสแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ครั้งที่ 6 ณ กรุงคาราคัส ประเทศเวเนซุเอลา เมื่อปี พ.ศ. 2523 วางหลักเกณฑ์ขั้นมูลฐานสำหรับการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน และผลักดันคณะกรรมการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม สังกัดสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคม ให้จัดทำกฎตามหลักเกณฑ์นั้น ต่อมาคณะกรรมการดังกล่าวได้ร่างเสนอต่อที่ประชุมเตรียมการระดับภูมิภาค ณ กรุงปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ 14 ถึง 18 พฤษภาคม 2527 จนได้รับการแก้ไขและยอมรับในหลักการ ต่อมาสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมนำร่างกฎนั้นเสนอในการประชุมสภาองเกรส ครั้งที่ 7 ณ นครมิลาโน ประเทศอิตาลี ระหว่างเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2528 เพื่อเป็นกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice) ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนาม **กฎแห่งกรุงปักกิ่ง** ที่ประชุมให้ความเห็นชอบในวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2528 และเสนอต่อสมัชชาใหญ่เพื่อลงมติ ในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติให้การยอมรับและผนวกกฎดังกล่าวไว้ในมติที่ 40/2533 เพื่อให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตาม ซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิกอยู่ด้วย กฎแห่งกรุงปักกิ่งวางแนวคิดและหลักปฏิบัติทั่วไปที่ดีในการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชนไว้ 30 ข้อ ส่วนที่เป็นหลักการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจำเลยในคดีอาญา ได้แก่ ระบบความยุติธรรมเกี่ยวแก่เด็กและเยาวชน ควรเน้นถึงความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน และให้เกิดความมั่นใจว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนจะได้สัดส่วนกับสภาพแวดล้อม ทั้งของผู้กระทำผิดและความผิดที่ได้กระทำลงไป (ข้อ 5)

---

⁹ UN General Assembly, United Nations Standard Minimum Rules For The Administration Of Juvenile Justice ("The Beijing Rules"). (New York: United Nations, 1985).

3. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child)¹⁰

แนวคิดสากลข้างต้นพัฒนาต่อไป โดยเมื่อปี พ.ศ. 2532 องค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF: United Nations Children's Fund) ร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเป็นการรับรอง และคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยวางหลักปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็ก มีบทบัญญัติทั้งหมด 54 ข้อ มีผลบังคับใช้ใน วันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2533 เป็นกฎหมายระหว่างประเทศ ผูกพันรัฐภาคีที่ให้การรับรอง รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งเข้าเป็นสมาชิก ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา อนุสัญญานี้ นิยาม คำว่า “เด็ก” (Child) หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น (อนุสัญญา ข้อ 1) ทั้งวางหลักคิดให้แก่ศาลยุติธรรมว่า ในการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็ก ศาลยุติธรรมต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นลำดับแรก (อนุสัญญา ข้อ 2) วางหลักประกันการดำเนินกระบวนการเกี่ยวกับคดีเด็ก เช่น จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตบุคคลที่ไม่มีโอกาสจะได้รับการปล่อยตัว สำหรับความผิดที่กระทำโดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี การจับกุม กักขัง หรือจำคุกเด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมายและจะใช้มาตรการสุดท้ายเท่านั้น และให้มีระยะเวลาสั้นที่สุดอย่างเหมาะสม (อนุสัญญา ข้อ 37) และวางหลักเกี่ยวกับเด็กที่กระทำความผิด เช่น “รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหาหรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ที่จะได้รับการปฏิบัติต่อในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็ก ซึ่งจะเสริมความเคารพของเด็กต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้อื่น และในลักษณะที่ต้องคำนึงถึงอายุเด็กและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคม รัฐภาคีจะหาทางส่งเสริมให้มีการตรากฎหมาย กำหนดกระบวนการพิจารณา จัดตั้งหน่วยงานและสถาบันซึ่งจะใช้เป็นการเฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหาหรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

3.1 การกำหนดอายุขั้นต่ำ (Minimum Age) ซึ่งเด็กที่มีอายุต่ำกว่านั้นจะถูกถือว่าไม่มีความสามารถที่จะฝ่าฝืนกฎหมายอาญาได้

3.2 เมื่อเห็นว่าเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับปรารถนา ให้กำหนดมาตรการที่จะใช้กับเด็กเหล่านั้นโดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการ ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขว่าสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองตามกฎหมายจะได้รับการเคารพอย่างเต็มที่... การดำเนินการต่าง ๆ เช่น คำสั่งให้มีการดูแล แนวแนะและควบคุมการให้คำปรึกษา การภาคทัณฑ์ การอุปการะดูแล แผนงานการศึกษาและฝึกอาชีพ และทางอื่นนอกเหนือจากการให้สถาบันเป็นผู้ดูแล จะต้องมิใช่เพื่อประกันว่าเด็กจะได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่เหมาะสมแก่ความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและได้สัดส่วนกับสภาพการณ์และความผิดของเด็ก ” (อนุสัญญา ข้อ 40 อนุ 1, 3, 4 ตามหลักกฎหมายดังกล่าว แสดงถึงการอำนวยความสะดวกด้วยวิธีการให้เด็กซึ่งกระทำความผิดต้องเข้าสู่กระบวนการบางอย่างเพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนจิตใจ และพฤติกรรมโดยคำนึงถึง

¹⁰ UN General Assembly, Convention on the Rights of the Child, 20 November 1989, United Nations, Treaty Series, vol. 1577, p. 3.

ประโยชน์ของเด็ก ผู้เสียหาย สังคม และพฤติกรรมแห่งความผิดด้วยตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กำหนดให้ประเทศสมาชิกภายใต้อนุสัญญาจะต้องคุ้มครองสิทธิเด็กซึ่งแบ่งได้ 4 ประการ ดังนี้

3.2.1 สิทธิในชีวิตและการอยู่รอด (Rights to survival) เป็นสิทธิในการมีชีวิต และอยู่รอดนับตั้งแต่คลอดและจะต้องมีชีวิตอยู่รอดอย่างปลอดภัย ซึ่งในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้รับรองให้เด็กทุกคนมีสิทธิติดตัว (Inherit right) และจะต้องรับรองให้มีการส่งเสริมการพัฒนาเด็ก รวมทั้งมีสิทธิที่จะรู้จักและได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อและแม่ของเด็ก มิให้เด็กถูกแยกจากพ่อและแม่โดยขัดกับความต้องการของพ่อและแม่ของเด็ก ยกเว้นในกรณีที่หน่วยงานที่มีอำนาจอาจใช้วิธีทางกฎหมายในการบังคับว่า การแยกจากพ่อและแม่ของเด็กนั้นจำเป็นต้องทำเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The best interests of the child) (อนุสัญญาฯ ข้อ 9) นอกจากนี้รัฐจะต้องพยายาม เพื่อให้หลักประกันว่าบิดาและมารดาหรือผู้ปกครองจะต้องรับผิดชอบร่วมกันในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก รวมทั้งรัฐจะต้องจัดให้มีและพัฒนาสถาบันการอำนวยความสะดวกและการบริการต่าง ๆ สำหรับการดูแลเด็ก ตลอดจนในด้านสาธารณสุข รัฐจะต้องมีมาตรฐานด้านสาธารณสุข มีสถานบำบัดรักษาและฟื้นฟู ส่งเสริมการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน รวมไปถึงการจัดการจัดหาอาหารที่ถูกหลักโภชนาการและน้ำดื่มที่สะอาดเพียงพอเพื่อให้เด็กได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและได้รับประโยชน์สูงสุด และจะต้องดำเนินการต่าง ๆ เพื่อมุ่งลดการเสียชีวิตของทารกและเด็ก พร้อมกับช่วยเหลือทางการแพทย์ในการดูแลสุขภาพแก่เด็กทุกคนด้วย นอกจากนี้ ในกรณีเด็กพิการ รัฐจะต้องช่วยเหลือให้เด็กที่พิการทางร่างกายหรือจิตใจได้มีชีวิตที่สมบูรณ์และปกติสุขอย่างมีศักดิ์ศรี ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและเอื้ออำนวยให้เด็กได้มีส่วนร่วมในชุมชน (อนุสัญญาฯ ข้อ 23)

3.2.2 สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Rights to Protection) กล่าวคือ เด็กจะต้องได้รับความคุ้มครองในทุกรูปแบบที่จะเป็นอันตรายต่อเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองจากการถูกทำร้ายทั้งทางร่างกาย จิตใจ และเพศ การถูกทอดทิ้งหรือการปฏิบัติโดยประมาท รวมทั้งการแสวงหาผลประโยชน์ต่าง ๆ จากเด็ก ซึ่งรวมถึงการกระทำที่จะเป็นการทำร้ายแม้ว่าจะอยู่ในความดูแลของบิดาและมารดา ผู้ปกครองตามกฎหมายหรือบุคคลอื่นที่ดูแลเด็กอยู่ในขณะนั้น โดยอนุสัญญาได้ระบุไว้ว่ารัฐจะต้องคุ้มครองเด็กให้ปลอดภัยจากการใช้ประโยชน์ทางเพศและการกระทำทางเพศที่มีขอบทุกรูปแบบ นอกจากนี้รัฐจะต้องมีมาตรการทางกฎหมายและกลไกทางสังคมในการคุ้มครองและป้องกันเด็กการถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการค้าการผลิต และการเสพยาเสพติด (อนุสัญญาฯ ข้อ 33) รัฐจะต้องคำนึงถึงสิทธิของเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาตั้งข้อหาหรือได้ฝ่าฝืนกฎหมาย โดยจะต้องคำนึงถึงอายุเด็กโดยจะต้องถือว่าเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาหรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายนั้น อย่างน้อยที่สุดจะต้องได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย และหากได้รับแจ้งข้อหา เด็กจะต้องได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสม โดยจะไม่ถูกบังคับให้เบิกความหรือสารภาพผิด และให้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนตามกฎหมายภายใต้เงื่อนไขของความเท่าเทียมกันทั้งนี้ ในกระบวนการพิจารณาคดีความจะต้องมีหน่วยงานและสถาบันที่มีการกิจเฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหาหรือได้ฝ่าฝืนกฎหมาย โดยการใช้มาตรการที่เหมาะสมและไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการ แต่ให้ดำเนินการต่าง ๆ อาทิ ดูแล แนะนำ ควบคุม ให้คำปรึกษา การภาคทัณฑ์ โดยจะต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมแก่สภาพการณ์และความผิดของเด็ก และมุ่งส่งเสริม

ให้เด็กที่เคยกระทำความผิดได้กลับคืนสู่สังคม และในกรณีที่เด็กที่ลี้ภัยเข้ามาภายในประเทศ รัฐจะต้องให้คุ้มครองและให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม (อนุสัญญาฯ ข้อ 40)

3.2.3 สิทธิในการพัฒนา (Rights to Development) กล่าวได้ว่า เด็กมีสิทธิที่จะพัฒนาตนเองตามความสามารถและศักยภาพของเด็กเท่าที่จะทำได้ ซึ่งรัฐจะต้องจัดบริการสาธารณะให้เด็กได้รับการศึกษาบนพื้นฐานของโอกาสที่เท่าเทียมกัน โดยจัดให้การศึกษาระดับประถมเป็นการศึกษาภาคบังคับที่เด็กทุกคนสามารถเรียนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังต้องสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาในระดับมัธยมในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสายสามัญและสายอาชีพให้มีความหลากหลายและเปิดกว้าง พร้อมกับดำเนินมาตรการเพื่อสนับสนุนการเข้าเรียนของเด็กและป้องกันการออกจากโรงเรียนก่อนกำหนดด้วย อีกทั้งในระบบการศึกษาจะต้องมีมาตรการในระเบียบวินัยที่เหมาะสมและสอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็ก (อนุสัญญาฯ ข้อ 28) โดยการศึกษาจะต้องสนับสนุนให้เด็กได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพความสามารถพิเศษ และความสามารถทางร่างกายและจิตใจของเด็กอย่างเต็มศักยภาพ มีจิตสำนึกที่เคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการรักษาและเคารพเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภาษาและค่านิยมของท้องถิ่นและต่ออารยธรรมอื่น ๆ ที่แตกต่างไปจากของเด็กด้วย สำหรับเด็กพิการรัฐจะต้องให้ความช่วยเหลือให้เด็กพิการสามารถเข้าถึงและได้รับการศึกษา การฝึกอบรม การดูแลสุขภาพ การบริการด้านฟื้นฟูสมรรถภาพการเตรียมความพร้อมเพื่อการจ้างงาน และโอกาสทางด้านสหันทนาการที่จะส่งเสริมให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับสังคมและเพื่อพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มความสามารถ

3.2.4 สิทธิในการมีส่วนร่วม (Rights to participate) ภายใต้หลักประชาธิปไตย มีหลักการสนับสนุนคุณค่าของมนุษย์เป็นสำคัญ ดังนั้นเด็กในฐานะที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงควรมีสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงออก โดยสิทธินี้จะรวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา ได้รับหรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร และความคิดทุกลักษณะโดยไม่ถูกจำกัดเขตแดน พร้อมกันนี้ก็สามารถกระทำได้โดยทั้งทางวาจา ลายลักษณ์อักษร หรือแม้การพิมพ์ในรูปของศิลปะหรือผ่านสื่ออื่น ๆ ตามที่เด็กได้เลือกที่จะแสดงออก (อนุสัญญาฯ ข้อ 13) ด้วยเหตุนี้รัฐจึงต้องเคารพสิทธิเด็กที่จะมีเสรีภาพทางความคิด และเคารพสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและผู้ปกครองตามกฎหมาย เพื่อให้แนวทางการปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับความสามารถที่จะพัฒนาเป็นไปตามวัยของเด็ก นอกจากนี้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กยังคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กในการชุมนุมอย่างสงบ ทั้งนี้จะต้องดำเนินเป็นไปโดยสอดคล้องกับกฎหมายและเท่าที่จำเป็นในสังคมประชาธิปไตย ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร รัฐจะต้องส่งเสริมให้เด็กสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลข่าวสารที่มุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กทั้งทางสังคม จิตใจและศีลธรรม

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้ลงนามรับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2534 จึงเป็นเหตุผลการให้ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขวิธีการปฏิบัติต่อเด็กให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และมีพัฒนาการที่เหมาะสมรวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดถูกทารุณกรรม และตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบหรือถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม จึงได้ตรากฎหมายเพื่อรับรอง คุ้มครอง และปกป้องสิทธิเด็กไว้หลายฉบับ ดังจะได้กล่าวในลำดับต่อไป

กฎหมายเกี่ยวกับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กในประเทศไทย

กฎหมายที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่สำคัญของประเทศไทยมีดังต่อไปนี้

1. กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (Thai Constitution) นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2540 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน คือ ฉบับปีพุทธศักราช 2560 บัญญัติไว้เหมือนกันในบททั่วไปว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครอง ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปีพุทธศักราช 2560 ที่บังคับใช้ในปัจจุบัน ได้บัญญัติหลักสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยให้ชัดเจนและครอบคลุมอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยถือว่าการมีสิทธิเสรีภาพเป็นหลัก การจำกัดตัดสิทธิเสรีภาพเป็นข้อยกเว้น แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เพื่อคุ้มครองส่วนรวม กล่าวคือ สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติหรือ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ (มาตรา 25) ส่วนในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเด็กนั้น ได้บัญญัติว่า รัฐควรให้ความช่วยเหลือเด็กเยาวชนให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูและเยียวยา ผู้ถูกกระทำการดังกล่าว (มาตรา 71)¹¹

2. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 (Child Protection Act B.E. 2546) เป็นกฎหมายที่มุ่งให้ความคุ้มครองแก่เด็กทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจรวมถึงการสงเคราะห์การคุ้มครองสวัสดิภาพ การพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก ทั้งนี้โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ มีเนื้อหาสาระในการดูแลเด็กทุกคนโดยกำหนดให้ผู้ปกครองมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และพัฒนาเด็ก ตามความในมาตรา 23 ดังนี้¹²

“มาตรา 23 ผู้ปกครองต้องให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและพัฒนาเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตน ตามสมควรแก่ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และต้องคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตนมิให้ตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ” ทั้งนี้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 มาตรา 4 กำหนดความหมายของคำว่า “ผู้ปกครอง” ไว้อย่างกว้างครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องทุกคนที่ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเด็ก “ผู้ปกครอง หมายความว่า บิดามารดา ผู้อนุบาล ผู้รับบุตรบุญธรรม และผู้ปกครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้หมายความรวมถึงพ่อเลี้ยงแม่เลี้ยง ผู้ปกครองสวัสดิภาพนายจ้าง ตลอดจนบุคคลอื่นซึ่งรับเด็กไว้ในความอุปการะเลี้ยงดูหรือซึ่งเด็กอาศัยอยู่ด้วย”

¹¹ มานิตย์ จุมปา. หลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร ; บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2563, หน้า 78 -79.

¹² ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. (คู่มือแนวทางปฏิบัติของศาลยุติธรรมตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, กรุงเทพมหานคร : ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2547), หน้า 12.

“มาตรา 40” ระบุไว้ว่า เด็กที่พึงได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ ได้แก่

1. เด็กที่ถูกทารุณกรรม
2. เด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิด
3. เด็กที่อยู่ในสภาพที่จำต้องได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพตามที่กำหนดใน

กฎกระทรวง

การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ถูกทารุณกรรม พนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กเมื่อได้รับแจ้งหรือพบเห็นพฤติการณ์ที่น่าเชื่อว่ามี การกระทำทารุณกรรมต่อเด็ก มีอำนาจเข้าตรวจค้นและแยกตัวเด็กจากครอบครัว (มาตรา 41) โดย จะต้องนำเด็กไปรับการตรวจรักษาทางร่างกายและจิตใจโดยเร็วที่สุด และต้องทำการสืบเสาะข้อมูล ทางครอบครัวเพื่อประกอบการพิจารณาวิธีการคุ้มครองสวัสดิภาพที่เหมาะสมแก่เด็ก ในระหว่างการ สืบเสาะข้อมูลอาจส่งตัวเด็กไปสถานแรกรับหรือถ้าจำเป็นต้องให้การสงเคราะห์ก็จะพิจารณาให้การ สงเคราะห์เด็กตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และถ้าจำเป็นต้องให้การฟื้นฟูสภาพจิตใจจะต้องรับส่งเด็กไป ยังสถานพัฒนาและฟื้นฟู

3. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 (Domestic Violence Victim Protection Act, B.E. 2550) นอกจากเป็นกฎหมายที่มีบทลงโทษผู้กระทำความผิดแล้ว ยังมีมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวให้พ้นจากการถูกกระทำความรุนแรง และยังมุ่งประสงค์ให้มีการปรับปรุงแก้ไขความประพฤติของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้บุคคลในครอบครัวอยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุขยิ่งกว่าการใช้บทลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัตินี้ จึงได้กำหนดมาตรการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไว้ 3 มาตรการ ดังต่อไปนี้¹³

3.1 มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพเบื้องต้น

3.2 มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์เป็นการชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดี

3.3 มาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว

4. ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561 – 2580 (20 ปี) (National Strategy 2018-2037)¹⁴

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมาย การพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยคนไทย

¹³ จันทร์ศิริ สุคนธฉายา. “พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550”. (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550), หน้า 10-12.

¹⁴ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, พิมพ์ครั้งที่ 2. 2562), หน้า 9--13.

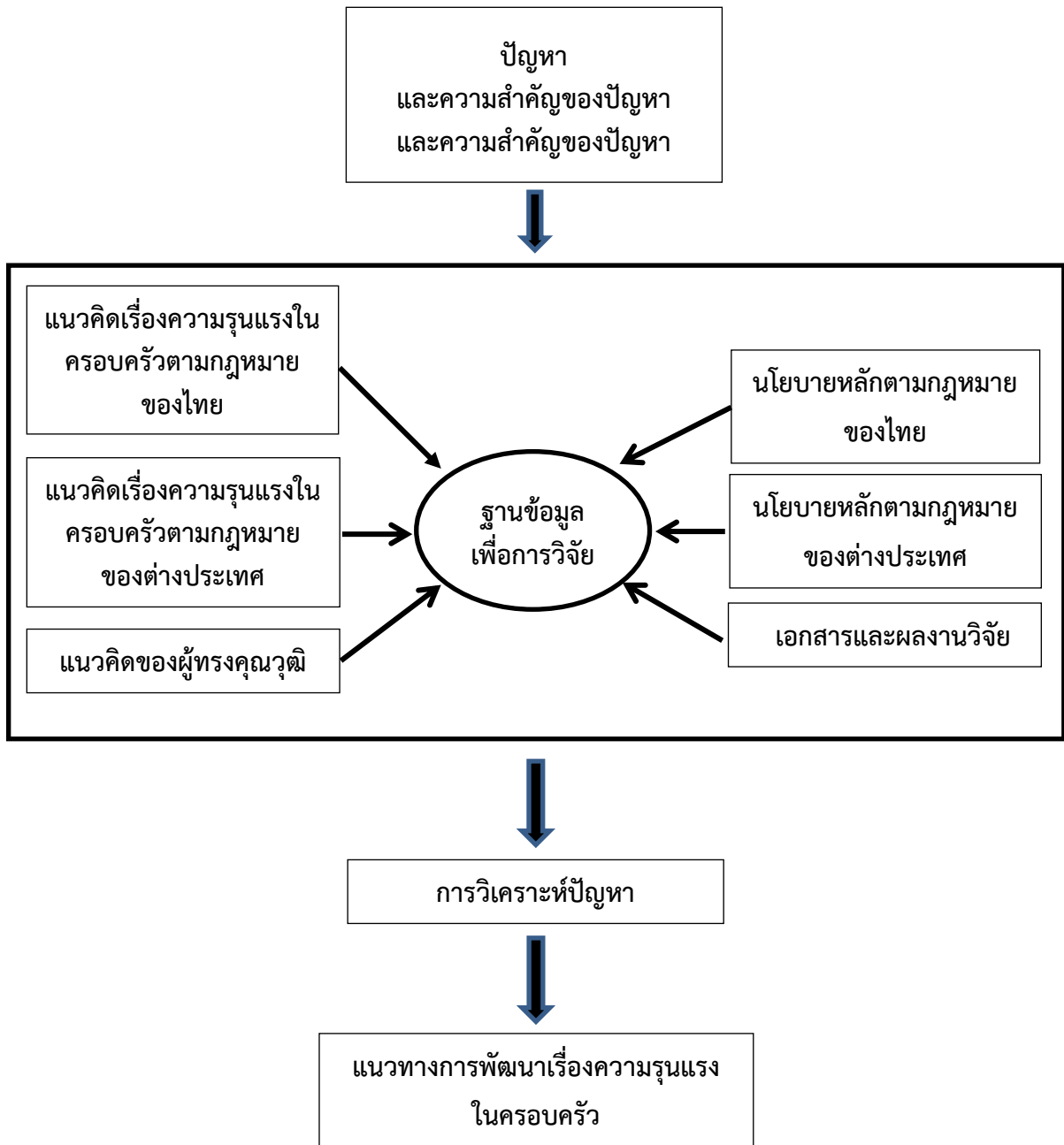
มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้านและมีสุขภาพที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ ซึ่งมุ่งเน้นให้สถาบันทางสังคมร่วมปลูกฝัง ดังนี้

4.1 การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมผ่านการเลี้ยงดูในครอบครัว โดยส่งเสริมให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ดำเนินชีวิตโดยยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม มัธยัสถ์ อดออม ซื่อสัตย์ และแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการจัดกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะดังกล่าว รวมทั้งการพัฒนาพ่อแม่ให้เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต

4.2 การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต มุ่งเน้นการพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย ตั้งแต่ช่วงการตั้งครรภ์ ปฐมวัย วัยเด็ก วัยรุ่น วัยเรียน วัยผู้ใหญ่ วัยแรงงาน และวัยผู้สูงอายุ เพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ มีทักษะความรู้ เป็นคนดี มีวินัย เรียนรู้ได้ด้วยตนเองในทุกช่วงวัย มีความรอบรู้ทางการเงิน มีความสามารถในการวางแผนชีวิตและการวางแผนทางการเงินที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า รวมถึงการพัฒนาและปรับทัศนคติให้คนทุกช่วงวัยที่เคยกระทำผิดได้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุขและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

4.3 การสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย โดยส่งเสริมการเกิดอย่างมีคุณภาพ มีพัฒนาการสมวัย พัฒนาทักษะชีวิตและการเรียนรู้ การทำงานและการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพของประชากรแต่ละช่วงวัย โดยเริ่มจากการสร้างและพัฒนาบุตรที่มีคุณภาพ เพื่อส่งเสริมการเกิดที่มีคุณภาพในกลุ่มประชากรวัยเจริญพันธุ์ทุกกลุ่มให้มีประชากรที่มีคุณภาพ รวมถึงการสร้างครอบครัวที่เหมาะสมกับโลกในศตวรรษที่ 21 โดยส่งเสริมความรู้ในการวางแผนชีวิตที่เหมาะสมกับค่านิยมของคนรุ่นใหม่ และการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมบนฐานความรู้ทางวิชาการตั้งแต่ช่วงวัยตั้งครรภ์และถึงช่วงอายุต่าง ๆ โดยให้ทุกภาคส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมพร้อมทั้งการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างครอบครัวอบอุ่นเข้มแข็ง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

ความรุนแรงในครอบครัวเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นในการสมรสหรือการอยู่อาศัยร่วมกัน (Cohabitation) โดยอาจเป็นการกระทำของคู่สมรสหรือคนรักรวมทั้งการกระทำต่อเด็กหรือผู้สูงอายุในครอบครัวก็ได้ ความรุนแรงในครอบครัวเป็นอาชญากรรมที่ไม่ค่อยมีการแจ้งความมากที่สุดในโลก การตระหนักรู้, ความคิดความเข้าใจ, นิยามศัพท์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวก็แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ

ความรุนแรงเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในความสัมพันธ์ของผู้กระทำความรุนแรงกับผู้ถูกกระทำเหมือนเป็นวัฏจักร (Cycle) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 6 ประการ คือ การกระทำด้วยความรุนแรง, การสำนึกผิด, คำแก้ตัวหรือการอ้างเหตุผล, การกลับสู่พฤติกรรมปกติ, การจินตนาการและวางแผน, การเริ่มต้นตามแผน

ส่วนสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวมีมากมายหลายประการ เช่น ความเชื่อหรือขนบธรรมเนียมประเพณีอาจก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวได้ดังพิธีสตีซึ่งเป็นประเพณีการทำศพของชาวฮินดู พบในประเทศอินเดีย พิธีนี้เป็นการบูชาวิญญาณเองของหญิงหม้ายในพิธีศพของสามี บางครั้งเต็มใจ แต่บางครั้งก็ถูกคนอื่นบังคับให้ต้องจบชีวิตในลักษณะดังกล่าว หรือแม้แต่ความหวงก็ก่อโศกนาฏกรรมก่อกวนน้อยช่แม่ เหตุเกิดที่จังหวัดยโสธรในปัจจุบัน, ปมขัดแย้งมรดกทำให้พี่น้องฆ่ากัน, การติดยาเสพติดของลูกเป็นเหตุให้ทำร้ายหรือฆ่าบิดามารดาได้ หรือความผิดปกติทางจิตประสาทหลอนเกรงว่าคนอื่นจะมาทำร้ายตน หรือแม้แต่ปัญหาทางเศรษฐกิจทำให้เกิดการคิดสั้นฆ่ายกครัวก็มีให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง เป็นต้น

นานาประเทศต่างให้ความสนใจกับปัญหาดังกล่าว โดยการมีปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติ, กฎแห่งกรุงปักกิ่ง และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กให้ถือปฏิบัติร่วมกัน สำหรับประเทศไทยมีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวในลักษณะของความผิดอาญาไว้ โดยเฉพาะ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และยังมีกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่มีโทษทางอาญาสำหรับผู้กระทำความผิดต่อเด็ก ในส่วนของการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวยังมีบทบัญญัติในหมวด 15 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงสามารถร้องขอต่อศาลเยาวชนและครอบครัวให้ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้

บทที่ 3

การใช้สิทธิร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และมาตรการการบังคับใช้กฎหมาย

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ.2553 (Juvenile and Family Court and its Procedure Act, B.E. 2553) มาตรา 4 ให้คำนิยาม "คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ" หมายถึง คดีที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือบุคคลในครอบครัวซึ่งต้องบังคับตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัว หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือบุคคลในครอบครัว คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ คดีร้องขอให้ศาลคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 และ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 171 ถึง มาตรา 178 และ คดีร้องขอให้ศาลคุ้มครองสวัสดิภาพในกรณีที่มีการปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ประกอบพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 179 แต่ผลงานทางวิชาการฉบับนี้ ผู้ศึกษาขอนำเสนอเฉพาะคดีร้องขอให้ศาลคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 และ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 171 ถึง มาตรา 178 เท่านั้น

การใช้สิทธิร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2550¹ มีบทบัญญัติทั้งสิ้น 18 มาตรา พระราชบัญญัตินี้เป็นกฎหมายอาญาที่มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ มีมาตรการในการดำเนินคดีอาญาที่มีวิธีการและขั้นตอนการดำเนินการที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป ตั้งแต่บทนิยามที่เกี่ยวกับกลไกสำคัญของกฎหมาย การสอบสวน การพิจารณาคดี ตลอดจนเขตอำนาจศาล (jurisdiction) และที่สำคัญกฎหมายนี้กำหนดให้การกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดที่ยอมความได้

¹ มนูญญา เกตุแก้ว . “ทัศนคติของนิสิตต่อการใช้ความรุนแรงในครอบครัว : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี”. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2557). หน้า 17.

(Compoundable offence) รวมทั้งความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ด้วย ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยประนีประนอมปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวที่กระทำความรุนแรงต่อกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรส ซึ่งหากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสไว้ได้ ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรม และเสียหายน้อยที่สุด (มาตรา 15) นอกจากนี้ยังมีการจัดทำบันทึกข้อตกลงกำหนดเงื่อนไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติ รวมถึงการให้อำนาจศาลกำหนดมาตรการแทนการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดได้ (มาตรา 12) และเมื่อมีการยอมความกัน คู่กรณีจะต้องทำข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความโดยกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ได้ตามเงื่อนไขก่อน จึงจะมีผลให้คดียุติ อันเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ซึ่งหลักการในมาตรา 12 และมาตรา 15 นี้ ถือเสมือนเป็นหลักในการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว อันได้แก่ มาตรการคุ้มครองเบื้องต้น มาตรการคุ้มครองบรรเทาทุกข์ชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดี และมาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้การคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงมิให้ถูกระทำซ้ำ และให้โอกาสผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว กลับตัวและยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำ (Recidivism) รวมทั้งให้มีการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันในครอบครัว เพื่อรักษาสถานภาพและความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว

นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้ประชาชนทั่วไปที่ได้ทราบหรือได้พบเห็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีหน้าที่ต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบเหตุ เพื่อดำเนินการช่วยเหลือคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้ทันทั่วถึง ผู้ที่แจ้งนั้นหากกระทำไปโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติอันเป็นการสร้างทัศนคติใหม่ให้แก่สังคม เพื่อไม่ให้เกิดการนิ่งเฉยต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เพราะถือว่าเป็นปัญหาของสังคมที่ต้องช่วยกันดูแลมิให้มีผลกระทบต่อสังคมในระยะยาว ซึ่งในการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวกฎหมายกำหนดให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม และสหสาขาวิชาชีพต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกลไกตามมาตรการต่าง ๆ ในกฎหมายฉบับนี้ โดยด้านการดำเนินคดีมีหน่วยงานและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานสอบสวน ศาล พนักงานคุมประพฤติ สถานพินิจ ราชทัณฑ์ ช่วยกันขับเคลื่อน ส่วนด้านการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีพนักงานเจ้าหน้าที่บุคลากรทางการแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานคุมประพฤติ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานอัยการ มูลนิธิภาคเอกชน และเครือข่ายชุมชน เป็นทีมสหวิชาชีพที่ช่วยกันขับเคลื่อนกลไกตามพระราชบัญญัติฉบับนี้

ดังนั้น จึงเป็นที่เห็นได้ว่า กฎหมายฉบับนี้มุ่งเน้นที่จะแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) ผู้กระทำความผิด และคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว (Victim Protection) ยิ่งกว่าที่จะมุ่งเน้นการลงโทษตามมาตรการทางอาญา โดยจะเห็นได้จากหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติฉบับนี้ ดังนี้

“เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด หรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสรückตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”²

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

การคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงจำเป็นต้องอาศัยกลไกทางกฎหมาย (Legal mechanism) เป็นเครื่องมือในทางปฏิบัติให้เกิดผลตามเจตนารมณ์ โดยพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 ให้คำนิยามศัพท์ของ "คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ" หมายความว่า คดีที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือบุคคลในครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือบุคคลในครอบครัว" ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่สำคัญมี 3 ฉบับ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550
2. พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
3. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ใช้ในกรณีผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นเด็ก (มาตรา 4 เด็ก หมายความว่า บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส)

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

หมายเหตุ พระราชบัญญัติตามข้อ 1 และ 3 มีมาตราที่เป็นบทความผิดที่นำมาใช้ลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวได้ด้วย

เมื่อวิเคราะห์ในเบื้องต้นถึงการให้ความหมายของคำว่าเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ฯ ในมาตรา 4 นั้น เด็ก หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์ ส่วนเยาวชน หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ ซึ่งจะต่างกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก ฯ จึงอาจกล่าวได้ว่า คำว่า "เด็ก" ในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก ฯ จะครอบคลุมถึงคำว่าเยาวชนในพระราชบัญญัติศาลศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ฯ ด้วย อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อแตกต่างเกี่ยวกับการบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสซึ่งในทางกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะไม่ถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้เยาว์อีกต่อไปดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 19 บัญญัติไว้ว่า "บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุสิบปีบริบูรณ์" และมาตรา 20 บัญญัติว่า "ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา 1448" กล่าวคือ การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้ ดังนั้น จึงกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ถ้าบุคคลนั้นเป็นผู้ใหญ่แล้ว จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก ฯ ซึ่งได้บัญญัติไม่ให้รวมถึงกรณีบรรลุนิติภาวะด้วยการสมรสนี้ไว้ด้วย ในขณะที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ฯ ถือเกณฑ์อายุขณะกระทำความผิดเป็นสำคัญ โดยไม่ต้องคำนึงว่าเยาวชนนั้นจะบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสแล้วหรือไม่ ดังที่มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติไว้ว่า "คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนนั้นในวันทำการกระทำความผิดได้เกิดขึ้น"

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

การกระทำความผิดและบุคคลที่ถูกกระทำนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว พระราชบัญญัตินี้ให้นิยามศัพท์เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและบุคคลในครอบครัวไว้ในมาตรา 3 ดังต่อไปนี้

“ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใด ๆ โดยมีมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

การพิจารณาว่า การกระทำก่อให้เกิดอันตรายแก่กายหรือไม่นั้นเป็นเรื่องง่าย ส่วนเรื่องจิตใจเป็นเรื่องพิจารณาได้ยากกว่าเพราะเป็นเรื่องที่อยู่ภายในนั่นเอง ความเสียหายทางจิตใจที่อาจเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่งได้ เช่น การตกใจกลัว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4571/2556) หรือผู้ถูกกระทำอนาจารย่อมเรียกค่าเสียหายต่อชื่อเสียงและจิตใจได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3782/2542) เป็นต้น การกระทำด้วยความรุนแรงดังกล่าวนอกจากเป็นความผิดอาญาแล้วยังก่อให้เกิดความรับผิด

ทางแพ่งฐานละเมิดอีกด้วยดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 บัญญัติว่า "ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น" แต่เนื่องจากความรุนแรงในครอบครัวตามนิยามศัพท์ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาทตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ บัญญัติว่า "กระทำโดยประมาทได้แก่กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่" ดังนั้น การละเมิดที่มีความรับผิดชอบทางแพ่งในกรณีนี้จึงจำกัดเฉพาะการจงใจหรือเจตนาเช่นกัน

“บุคคลในครอบครัว” หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

บทนิยามศัพท์มีการเพิ่มเติมให้คู่สมรสเดิมที่หย่าขาดกันหรือผู้ที่อยู่กินกันโดยมิได้จดทะเบียนสมรสในปัจจุบันและในอดีตด้วยเพื่อให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังรวมถึงบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตและไม่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตโดยพึ่งพาและอยู่ร่วมอาศัยเป็นครอบครัวเดียวกัน

หลักการพิจารณาคดีตาม พ.ร.บ. คู่ครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

การพิจารณาคดีการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามหลักการแล้วต้องกระทำในศาลเยาวชนและครอบครัวดังที่มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวบัญญัติว่า "ศาล หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว" และเนื่องจากผู้กระทำและผู้ถูกกระทำมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์เป็นบุคคลในครอบครัวและอาจต้องมาอยู่ร่วมกันต่อไปอีก กฎหมายจึงบัญญัติว่า ไม่ว่าจะการพิจารณาคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวจะได้ดำเนินการไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความยอมความกัน (compromise) โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ให้คำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ ประกอบด้วย (พระราชบัญญัติคู่ครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 15)

1. การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
2. การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินฉันสามีภริยา หากไม่อาจรักษาสภาพภาพของการสมรสได้ ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสิ่งสำคัญ
3. การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นผู้เยาว์

4. การช่วยเหลือสามีภริยาและบุคคลในครอบครัวให้ปรองดองกัน และปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว

(พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มาตรา 4)
แม้พระราชบัญญัติฉบับนี้จะมีโทษทางอาญาสำหรับผู้ฝ่าฝืนอยู่หลายมาตราก็ตาม แต่มีใช้ เป็นมาตราที่เป็นความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 4 มาตราเดียว เท่านั้นว่า ผู้ใดกระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ที่สำคัญกฎหมายยังบัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัวนั้นเอง แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น หากการกระทำความผิดฐานนี้เป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้ ทำให้มีผลสามารถยอมความในความผิดฐานทำร้ายร่างกายได้ซึ่งหากเป็นคดีตามปกติทั่วไปที่ไม่มาเกี่ยวข้องกับความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวแล้วจะยอมความไม่ได้ เพราะเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน จึงมีผลเท่ากับว่าพระราชบัญญัตินี้มีข้อยกเว้นจากหลักทั่วไป อย่างไรก็ตามหากความผิดฐานอื่นที่เป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีโทษร้ายแรงกว่าความผิดฐานทำร้ายร่างกายก็ไม่ทำให้กลายเป็นความผิดต่อส่วนตัวเพราะกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้และศาลต้องลงโทษความผิดตามบทกฎหมายที่มีโทษหนักที่สุดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90

รูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัว (Types of Domestic Violence)

จากองค์ประกอบความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่ต้องมีการกระทำการอันเป็นความรุนแรงซึ่งเป็นคำกว้าง ๆ มิได้มีตัวอย่างหรือรูปแบบที่เป็นรูปธรรมให้เข้าใจได้ และคนโดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงความรุนแรงในครอบครัวมักจะนึกถึงแต่การทำร้ายร่างกายที่ส่งผลให้เกิดบาดเจ็บหรือการบาดเจ็บที่มองเห็นได้ทางกายแก่ผู้ตกเป็นเหยื่อ (Victim) ความจริงแล้วยังมีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นได้หลายรูปแบบด้วยกัน ได้แก่³

1. การทำร้ายร่างกาย เช่น การบิบบคอ การทุบตี การผลัก และการข่มขู่ว่าจะทำอันตราย
2. การกระทำรุนแรงทางเพศ การบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ หรือบังคับให้บุคคลอื่นกระทำเรื่องเพศที่ไม่เต็มใจ
3. การด่าว่า ดูถูกเหยียดหยาม ปฏิบัติอย่างไม่ให้ความเคารพ
4. การทำให้โดดเดี่ยวจนไม่ได้รับความช่วยเหลือ แยกตัวออกจากครอบครัวและชุมชน หรือการใช้ครอบครัวและชุมชนเพื่อทำให้อับอาย ซึ่งรวมถึงการส่งข้อความหรือโพสต์ในสังคมออนไลน์

³ Jeffrey Fagan, The Criminalization of Domestic Violence: Promises and Limits. (Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, 1996), pp. 24-25.

5. การตามดูหรือติดตามทุกความเคลื่อนไหว' รวมทั้งการติดตามบนอินเทอร์เน็ตผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย (Social media) หรือการใช้อุปกรณ์ติดตามระบบที่ช่วยบอกตำแหน่งที่อยู่บนพื้นผิวโลก โดยอาศัยสัญญาณดาวเทียม (Global Positioning System หรือ GPS) เป็นต้น

6. การทำร้ายจิตใจ เช่น การตำหนิคนที่ถูกทำร้ายว่าเป็นต้นเหตุให้ผู้ทำร้ายมีพฤติกรรมเช่นนั้น การว่าผู้ถูกทำร้ายว่าพวกเขามีปัญหาทางจิต การบิดเบือนความจริงโดยจงใจ และการปฏิเสธว่ามีพฤติกรรมการทำร้าย

7. การทำร้ายทางการเงิน เช่น การไม่ให้ค่าใช้จ่ายเพื่อกินอยู่ หรือ “เงินสำหรับแม่บ้าน” การห้ามไม่ให้ทำงาน การข่มขู่บังคับให้เซ็นเอกสารทางกฎหมาย หรือใช้กฎหมายการเงินที่ทำให้อีกคนเป็นหนี้ การใช้อำนาจบังคับเอาเงินจากอีกคนหนึ่ง

8. การห้ามไม่ให้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อหรือความศรัทธา หรือการบังคับให้อีกฝ่ายมีความศรัทธาหรือความเชื่อซึ่งไม่ใช่ความเชื่อของเขา

9. การทำร้ายหรือขู่ว่าจะทำร้ายคนรัก รวมถึงเด็ก

10. การทำร้ายหรือขู่ว่าจะทำร้ายสัตว์เลี้ยง

11. การทำร้ายในทางกฎหมาย เช่น การใช้ประโยชน์จากระบบกฎหมายครอบครัวเพื่อทำให้อับอาย ทำให้หมดแรง ทำเพื่อเอาเปรียบหรือทำให้อีกฝ่ายหมดศักดิ์ศรี

ผู้ทำร้ายสามารถแสดงการควบคุม (Control) ได้หลายแบบซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละความสัมพันธ์ ในบางความสัมพันธ์ การไม่ให้ยาที่ใช้เป็นประจำก็นับว่าเป็นการควบคุมรูปแบบหนึ่ง พฤติกรรมที่เป็นการบังคับข่มขู่ เช่น การขู่ฆ่าตัวตาย หรือการทำร้ายตัวเองเมื่ออีกฝ่ายพยายามจะบอกเลิก ก็เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการควบคุมด้วย ในสถานการณ์ที่ผู้หญิงที่มีความพิการต้องพึ่งพาอีกคนหนึ่งให้ช่วยเหลือหรือดูแล การเลิกดูแลหรือการใช้การดูแลนั้นเป็นเครื่องมือเพื่อควบคุมเป็นการใช้อำนาจที่ยอมรับไม่ได้ การแทรกแซงเรื่องการเลี้ยงดูบุตร โดยการห้ามกล่อมเด็กทารกหรือห้ามให้นมแม่กับเด็กทารกก็เป็นรูปแบบหนึ่งของความรุนแรงในครอบครัวและในความสัมพันธ์ด้วยเช่นกัน

มาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีอาญา

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 จะประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นมาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิด (Legal Measures in Criminal Proceedings) และส่วนที่เป็นมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง (Welfare Protection Measures for Domestic Violence Victim) โดยในส่วนของมาตรการทางกฎหมายอาญาจะได้แก่ ฐานความผิดทางอาญาซึ่งมีการกำหนดไว้ทั้งสิ้น 4 ฐาน ดังนี้

1. ฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว (มาตรา 4) มีระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

2. ฐานโฆษณาเผยแพร่เรื่องราวความรุนแรงในครอบครัวต่อสาธารณชน (มาตรา 9) มีระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

3. ฐานฝ่าฝืนคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ที่รัฐมนตรีมอบหมาย หรือคำสั่งศาลที่กำหนดมาตรการและวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวระหว่างสอบสวน (มาตรา 10) มีระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสามพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

4. ฐานฝ่าฝืนคำสั่งศาลที่กำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี (มาตรา 11) มีระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ข้อสังเกต ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามมาตรา 4 มิใช่ความผิดที่มีโทษสูงสุดในพระราชบัญญัติฉบับนี้ เพราะความผิดตามมาตรา 9 แม้มีอัตราโทษจำคุกเท่ากัน แต่มีโทษปรับที่สูงกว่า

มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 นอกจากเป็นกฎหมายที่มีบทลงโทษผู้กระทำความผิดดังกล่าวแล้ว ยังมีมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวให้พ้นจากการถูกกระทำด้วยความรุนแรง และมุ่งประสงค์ให้มีการปรับปรุงแก้ไขความประพฤติของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้บุคคลในครอบครัวอยู่ร่วมกันด้วยความสันติสุขยิ่งกว่าการใช้บทลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัตินี้จึงได้กำหนดมาตรการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไว้ 3 มาตรการ ดังต่อไปนี้

1. มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพเบื้องต้น (Primary Welfare Protection Measure)

มาตรการคุ้มครองเบื้องต้น เป็นมาตรการที่กำหนดให้กระทำได้ทันทีที่เกิดเหตุความรุนแรงในครอบครัวขึ้น เพื่อการบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวในเบื้องต้นทันทีที่ได้รับแจ้งหรือทราบเหตุ ดังนี้

1.1 กำหนดให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง หรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่ต้องแจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่ (มาตรา 5) โดยถือว่าเป็นเรื่องความสงบสุขของสังคม ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวอีกต่อไป

1.2 กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจคุ้มครองเบื้องต้นแก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวกระทำการดังต่อไปนี้ (มาตรา 6)

1.2.1 เข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่เกิดเหตุเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงและระงับเหตุ

1.2.2 จัดให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงเข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์

1.2.3 จัดให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงเข้ารับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยาหรือ นักสังคมสงเคราะห์

1.2.4 จัดให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากประสงค์จะดำเนินคดี หรือ

1.2.5 ร้องทุกข์แทนกรณีที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงประสงค์จะดำเนินคดี แต่ไม่อยู่ในวิสัยหรือมีโอกาสกระทำได้ด้วยตนเอง

1.3 กำหนดห้ามมิให้มีการโฆษณาเผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งภาพ เรื่องราว หรือข้อมูลใดๆ อันน่าจะทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลในครอบครัว (มาตรา 9)

2. มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์เป็นการชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดี (Provisional Measure during Criminal Proceedings) (มาตรา 10, 11)

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มาตรา 10 และ มาตรา 11 กำหนดให้มีมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์แก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงเป็นการชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดี กล่าวคือ ในระหว่างการสอบสวนและการพิจารณาคดีได้ต่อเมื่อมีการร้องทุกข์ในความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวและพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนแล้ว หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงหรือบุคคลที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันยังมีความเสี่ยงภัยที่จะถูกกระทำความรุนแรงซ้ำอีกหรือมีเหตุอื่น ๆ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพและป้องกันมิให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงถูกกระทำซ้ำอีกในระหว่างการดำเนินคดีด้วย จึงกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลมีอำนาจออกคำสั่งใด ๆ เท่าที่จำเป็นและสมควรไม่ว่าจะมีคำร้องขอหรือไม่ ซึ่งรวมถึงคำสั่งดังต่อไปนี้ด้วย

- 2.1 ให้ผู้กระทำความรุนแรงเข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์
- 2.2 ให้ผู้กระทำความรุนแรงชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะแก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง
- 2.3 ห้ามผู้กระทำความรุนแรงเข้าไปในที่พำนักของครอบครัว หรือเข้าไปใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว
- 2.4 กำหนดวิธีการดูแลบุตร

3. มาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว (Behavior Change Measure) (มาตรา 12)

มาตรานี้เป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงหรือบุคคลที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน โดยวิธีกำหนดเงื่อนไข (Condition) ให้ผู้กระทำความรุนแรงปฏิบัติตามแผนการลงโทษ และหรือรวมถึงการจัดทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ หรือถอนฟ้อง แล้วแต่กรณี เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงให้ไม่ใช้ความรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัวอีกต่อไป ซึ่งเป็นการแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว หากผู้กระทำความรุนแรงปฏิบัติตามเงื่อนไขครบถ้วน คดีอาจยุติได้โดยไม่ต้องรับโทษ แต่หากผู้กระทำความรุนแรงฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว ผู้กระทำความรุนแรงอาจต้องรับโทษ (มาตรา 12 วรรคหนึ่ง) หรือพนักงานสอบสวนหรือศาลมีอำนาจยกคดีขึ้นดำเนินการต่อไป (มาตรา 12 วรรคสอง) แล้วแต่กรณี ซึ่งมาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้นมี 2 กรณี ดังนี้

3.1 กรณีที่มีการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ หรือถอนฟ้อง (Compromise and Withdrawal of complaint or criminal charge)

กรณีนี้ต้องจัดให้มีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมระหว่างการดำเนินคดี เพื่อจัดทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นโดยกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความรุนแรงปฏิบัติตาม (มาตรา 12 วรรคสอง) กล่าวคือ เป็นกรณีที่มีการยอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องในความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ที่เป็นความรุนแรงในครอบครัวด้วย แต่คดียังไม่อาจยุติได้ทันทีเหมือนการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป เนื่องจากตามมาตรา 12 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัตินี้

กำหนดให้พนักงานสอบสวนหรือศาลต้องจัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้อง โดยกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความรุนแรงเข้ารับการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติกู้ ชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้ เพื่อให้ผู้กระทำความรุนแรงปฏิบัติตามเสียก่อน หากผู้กระทำความรุนแรงปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไขครบถ้วนแล้ว จึงมีสิทธิยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ หรือถอนฟ้องในความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัตินี้ และหรือความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ที่เป็นความรุนแรงในครอบครัวได้ แต่ถ้ายอมความ ถอนคำร้องทุกข์ หรือถอนฟ้องเฉพาะในความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ไม่ลบล้างความผิดอื่นที่มีโทษหนักกว่า (มาตรา 4 วรรคสอง)

อย่างไรก็ตาม หากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว พนักงานสอบสวนหรือศาลมีอำนาจยกคดีขึ้นดำเนินการต่อไป (มาตรา 12 วรรคสอง)

3.2 การใช้มาตรการแทนการลงโทษ (Diversion) โดยกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความรุนแรงปฏิบัติแทนการลงโทษจำคุกหรือปรับ (มาตรา 12 วรรคแรก) เป็นกรณีศาลพิพากษาว่า ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัตินี้ หรือฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ที่เป็นความรุนแรงในครอบครัว ศาลมีอำนาจกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติกู้ หรือให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้ ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนดแทนการลงโทษ ผู้กระทำความผิดก็ได้ (มาตรา 12 วรรคหนึ่ง) หากผู้กระทำความรุนแรงปฏิบัติตามเงื่อนไขครบถ้วน ผู้กระทำความรุนแรงก็ไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย

สรุป

คดีคุ้มครองสวัสดิภาพจะเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือบุคคลในครอบครัว โดยจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2446 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยวิธีการไต่สวนดำเนินคดีดังกล่าวมีบัญญัติไว้ โดยเฉพาะอยู่ในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 หมวด 15 จึงกล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการมีคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือการดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพล้วนแต่ต้องกระทำโดยศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งในปัจจุบันนี้มีการจัดตั้งขึ้นทุกจังหวัดทั่วประเทศจะมีอำนาจพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพนี้ได้อย่างทั่วถึงเพื่อให้เกิดการประหยัด สะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม โดยคำนึงถึงความผาสุกและประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญในกรณีที่มีการปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบด้วยกฎหมายเกิดขึ้น และในส่วนของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่อาจมิได้เป็นเด็กก็ยังคงได้รับความคุ้มครองจากศาลเยาวชนและครอบครัวเช่นกันซึ่งครอบคลุมทั้งการป้องกันมิให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวตลอดจนการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูจากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำหรือสถานพยาบาลหรือหน่วยงานหรือองค์กรที่มี

หน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพหรือครอบครัว รวมทั้ง ศาลอาจมีคำสั่งให้ฝ่ายที่จะต้องรับผิดชอบค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่อีกฝ่ายตามที่เห็นสมควรในระหว่างมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพนั้นได้อีกด้วย

บทที่ 4

การคุ้มครองสวัสดิภาพคดีผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัว

จากการศึกษาคดีขอให้ศาลคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ พ.ศ. 2554 ข้อ 5 ตั้งแต่ชั้นยื่นคำร้องขอ ชั้นยื่นคำให้การ ชั้นไต่สวน ชั้นทำคำสั่ง พิพากษา และชั้นบังคับตามคำสั่งและคำพิพากษา ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลแล้ว พบว่า ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน เกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิดหลายฝ่าย และมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาลงโทษผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอในการป้องกันการกระทำซ้ำ (Recidivism) เนื่องจากมาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ จึงทำให้การบังคับใช้มาตรการทางอาญากับกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวขาดความยืดหยุ่นและความเหมาะสม ดังนั้น การกำหนดมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพในลักษณะเป็นการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ตลอดจนการเยียวยาและปกป้องคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และการที่กฎหมายเปิดช่องให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงเป็นความผิดอันยอมความได้ (Compoundable offence) จึงเป็นมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพที่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและยับยั้งการกระทำซ้ำ เพื่อให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้รับการคุ้มครองตลอดจนได้รับการรักษาและเยียวยาความเสียหายได้ทันที และเพื่อเป็นการปรับปรุงความสัมพันธ์ให้อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวได้ต่อไป อันเป็นมาตรการแทนการลงโทษ ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ รวมทั้งจากบทนิยามเห็นได้ว่าขอบเขตของความรุนแรงในครอบครัว (Scope of Domestic Violence) มิได้จำกัดเฉพาะกรณีที่ต้องมีการทำร้ายร่างกายกันเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่รวมถึงกรณีที่มีผลกระทบต่อจิตใจและสุขภาพของบุคคลในครอบครัวด้วย นอกจากนี้ยังรวมถึงกรณีที่มีการกระทำโดยเจตนา (Intent) ซึ่งเพียงแค่นำจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจหรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัวก็เป็นความผิดแล้ว อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวในความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัตินี้ มักเป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดตามกฎหมายอื่น กล่าวคือ จะเกี่ยวข้องกับความผิดฐานทำร้ายร่างกายซึ่งมีความร้ายแรงของบาดแผลที่ถูกทำร้ายร่างกาย เช่น ฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 ฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 และฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนได้รับอันตรายสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297 ถือว่าเป็นการกระทำความผิดเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90 โดยให้ลงโทษบทกฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งบทกำหนดโทษในความผิดบทหนักนั้นมักจะอยู่ในเขต

อำนาจของศาลอื่น เช่น ศาลอาญา ศาลจังหวัด หรือศาลแขวง แล้วแต่กรณี หลายคดีมีการยอมความกันในระหว่างการดำเนินคดี หรือหากมีการดำเนินคดีต่อไป ก็จะได้รับโทษโดยไม่มีกำหนด มาตรการคุมครองสวัสดิภาพ แก่ไข ฟันฟูทั้งทางร่างกายและจิตใจผู้กระทำผิด แม้จะได้มีคำขอทำย ฟ้องแล้วก็ตาม นอกจากนี้ พนักงานสอบสวนมักจะไม่แจ้งข้อกล่าวหาในความผิดฐานกระทำความ รุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฯ มาตรา 4 รวมเข้าไปด้วย ทำให้ศาลไม่อาจมีคำสั่งบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยนำเข้าสู่กระบวนการ ฟันฟูเยียวยาผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และแก้ไขบำบัด ฟันฟู ผู้กระทำความรุนแรงให้ สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรุนแรงภายในครอบครัว (Influential factors for Domestic Violence)

การที่ศาลจะออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ต้องดำเนินการไต่ สวนซึ่งสิ่งสำคัญที่นำมาประกอบการพิจารณา คือ ปัจจัยที่มีผลต่อความรุนแรงในครอบครัว อันจะทำให้ การกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์เป็นไปอย่างเหมาะสม ดังนี้¹

1. ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal factor) โดยพื้นฐานการเกิดปัญหาความรุนแรงส่วนใหญ่ มาจากทัศนคติ ความคิด และอารมณ์ในตัวบุคคลนั้น

2. ปัจจัยด้านครอบครัว (Family factor) อาจเกิดจากการขาดความรัก ความอบอุ่น ขาดการดูแลเอาใจใส่ที่เหมาะสมจากครอบครัว ขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน หรือบางกรณีเกิดกับคน ที่อยู่ในครอบครัวที่ใช้ความรุนแรงอยู่ก่อนแล้ว

3. ปัจจัยด้านพฤติกรรม (Behavior factor) ในครอบครัวที่มีสมาชิกที่ชอบบังคับขู่เข็ญ มีนิสัยก้าวร้าว อารมณ์ร้อน ดื่มสุรา มีความเครียดมาจากการทำงาน หรือในบางรายมีสมาชิกที่ติดสาร เสพติด จะมีโอกาสเกิดความรุนแรงในครอบครัวมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวที่สมาชิกไม่มี พฤติกรรมดังกล่าว

4. ปัจจัยด้านสื่อ (Media factor) ครอบครัวที่มีพฤติกรรมความชอบส่วนตัว เช่น ชอบดู สื่อประเภทที่มีการแข่งขันต่อสู้ หรือในบางครอบครัวที่มีสมาชิกที่ชอบเสพสื่อออนไลน์ที่มีการสื่อถึง ความรุนแรงจะมีโอกาสเกิดความรุนแรงในครอบครัวมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวที่ไม่มี สมาชิกชอบดูสื่อเหล่านี้

สำหรับสาเหตุของความรุนแรง (The Causes of Domestic Violence) เกิดได้หลาย ประการ ดังนี้²

¹ พิมพวัลย์ บุญมงคล และคณะ. “ศักยภาพประชาคมในการจัดการปัญหาความรุนแรง ต่อผู้หญิงและเด็ก”. (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข , 2546), หน้า 47.

² นคร เอี่ยมมงคล. “ปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องในการดำเนินคดีแก่เด็กและเยาวชนที่ กระทำความผิด”. (เอกสารประกอบการบรรยาย, ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดราชบุรี, 23 กรกฎาคม 2558), หน้า 4-5.

1. ทักษะคติทางสังคมที่ส่งเสริมความรุนแรง เช่น บุตรเป็นสมบัติของพ่อแม่, ชายมีอำนาจเหนือหญิง, เรื่องผิวเมียคนอื่นไม่เกี่ยว เป็นต้น
2. เรียนรู้การแก้ปัญหาโดยใช้ความรุนแรง เช่น เห็นหรือเคยได้รับความรุนแรงมาก่อน
3. ความเครียดความกดดันจากปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ, ครอบครัว, การทำงาน เป็นต้น
4. ติดสุรา, การพนัน, ยาเสพติด
5. ไม่มีความรักและความผูกพันกับลูกหรือคู่ของตนหรือกับสมาชิกในครอบครัว
6. หมกมุ่นในเรื่องเพศ
7. มีความเก็บกดสะสม
8. ทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ
9. ความหึงหวง
10. การใช้กริยาวาจาที่ไม่เหมาะสมต่อกัน
11. ชัดแย้งกันในเรื่องผลประโยชน์
13. เกิดอาการทางจิตและประสาท
14. สื่อเสนอข่าวความรุนแรงหรือภาพลามกอนาจาร
15. ไม่รู้จักระงับความโกรธหรือยุติความขัดแย้งต่อกัน
16. ประเพณีและค่านิยมที่เลือกเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง
17. ความหิว ความเข้าใจผิด
18. คนรักขอลิ้นดีแล้วไม่เป็นผล

ตัวอย่างคติที่ใช้ความรุนแรงในครอบครัวในประเทศไทย

คติความรุนแรงในครอบครัวเกิดมาตั้งแต่ในสมัยยุคโบราณจนถึงปัจจุบันยังมีให้เห็นอยู่เสมอ เช่น ตำนานนิทานเล่าขานเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ที่ลูกฆ่าแม่บังเกิดเกล้าเป็นการมาตุฆาตด้วยความโมหิว เหตุเกิดที่จังหวัดยโสธรของประเทศไทย หรือคำว่าลูกทรพีก็มีที่มาจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ที่ทรพีควายหนุ่มฆ่าทรพาควายเป็นพ่อ หรือตำนานของพระปฐมเจดีย์ที่พระยาภูกษัตริย์ฆ่าพระยาพานผู้เป็นลูกฆ่าเพราะความเข้าใจผิดไม่ทราบว่าเป็นพ่อลูกกันจนต้องสร้างเจดีย์ใหญ่เพื่อไถ่บาป เป็นต้น ในต่างประเทศก็มีขนบธรรมเนียมประเพณีในครอบครัวที่ก่อให้เกิดโศกนาฏกรรม เช่น พิธีสตีของชาวฮินดูโบราณในประเทศอินเดีย เมื่อสามีตายภริยาจะต้องกระโดดเข้ากองไฟที่เผาร่างสามีตายตามไปด้วย สำหรับเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในประเทศไทยที่เป็นข่าวและมีการรวบรวมไว้ เช่น ³

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

1. หมออธิป ฆ่า นวลฉวี (พ.ศ.2502)
2. หมอบัณฑิต ฆ่า ศยามล (พ.ศ.2536)
3. นายนิรันดร จ้างคนมาฆ่า นายไชยศิริ เรื่องกาญจนเศรษฐ บิดา (พ.ศ.2539)
4. ดร.พิพัฒน์ อาจารย์นิต้า ฆ่าเมีย (พ.ศ.2544)
5. หมอวิสุทธิ ฆ่า แพทย์หญิงผัสพร (พ.ศ.2544)
6. ครูเอี้ยงอยู่ที่นครปฐมถูกอดีตสามีราดน้ำมัน และจุดไฟเผาทั้งเป็น (พ.ศ.2555)
7. ยายน้องเบิร์ด ฆ่า หลานชาย ชั้น ม.1 (พ.ศ.2555)
8. ลูกวัย 15 เป็นเด็กพิเศษเก็บกดแทงแม่ตายเหตุไม่พอใจห้ามเล่นเกม (พ.ศ.2555)
9. เสี่ยรับเหมาก่อสร้างมีอาการทางจิตฆ่าพ่อก่อนคว้านท้องกินเครื่องใน หัวใจ (พ.ศ. 2550)
10. โจ้ววัย 16 ปี แค้นตาบตำรวจ.ผู้เป็นพ่อที่ดูต่ำเรื่องแต่งรถจักรยานยนต์ซึ่งกระหน่ำยิงตายคาห้องนอน (พ.ศ.2555)
11. พ่อฆ่าลูก 2 ฟันคอขาดก่อนแขวนคอตาย ชี้เสพยาถึงหลอน (พ.ศ.2554)
12. น้องชายคลังฆ่ายกครัวยิงพี่สาวพี่เขยกับหลานรวม 3 ศพ แค้นถูกไล่ออกจากที่ดิน (พ.ศ.2555)
13. แม่ชวามูเซอมีอาการทางประสาทฆ่าหั่นศพลูกสาว 2 คน วัย 5 ขวบ และชวบครึ่งนำอวัยวะใส่หม้อต้มอาหาร (พ.ศ.2555)
14. ตาบตำรวจชะตาขาดถูกเมียยิงสวดับเหตุเมียสุดทนถูกทุบตี (พ.ศ.2555)

การใช้สิทธิร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

การจะใช้สิทธิคุ้มครองสวัสดิภาพดังกล่าวได้จะต้องมีการยื่นคำขอต่อเยาวชนและครอบครัวก่อน เพื่อให้ศาลออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการขอคุ้มครองสวัสดิภาพ ดังนี้

1. ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพในคดีความรุนแรงในครอบครัว (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 172)

1.1. ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งรวมถึงเด็กหรือผู้ปกครองของเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม (พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 179)

1.2 ผู้กระทำการแทนในกรณีบุคคลในครอบครัวซึ่งถูกระทำด้วยความรุนแรงไม่อยู่ในสภาพหรือวิสัยที่จะร้องขอได้เองซึ่งได้แก่ ญาติ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ พนักงานเจ้าหน้าที่องค์การซึ่งมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย หรือองค์การ ซึ่งมีหน้าที่

คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ครอบครัว หรือบุคคลอื่นใดซึ่งกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย และด้วยเหตุที่การขอคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 สามารถกระทำได้ แม้ว่าจะมีการร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือไม่ก็ตาม มาตรการดังกล่าวทำให้การเข้าสู่กระบวนการคุ้มครองของกฎหมายง่ายขึ้น เพียงแค่มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นเช่นในกรณีที่คดีความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวขาดอายุความ เพราะเหตุผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมิได้แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 5 หรือมิได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนตามมาตรา 6 ภายในสามเดือนนับแต่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้

2. เขตอำนาจศาล

ศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีอำนาจพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ (มาตรา 172 วรรคหนึ่ง) ได้แก่

- 2.1 ศาลที่ผู้เสียหายมีถิ่นที่อยู่
- 2.2 ศาลที่ผู้เสียหายมีภูมิลำเนา
- 2.3 ศาลที่มูลคดีเกิด

3. การพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ (มาตรา 173)

เมื่อศาลได้รับคำร้องขอให้กำหนดมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพแล้ว ศาลจะต้องทำการไต่สวนโดยมิชักช้า และไม่ต้องถือเคร่งครัดตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ เช่น กำหนดระยะเวลาในการยื่นบัญชีพยาน เป็นต้น และในระหว่างการไต่สวน หากศาลเห็นว่าผู้ร้องและผู้ถูกกล่าวหาไม่ควรเผชิญหน้ากัน ศาลจะสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาออกนอกห้องพิจารณา หรือใช้วิธีการอื่นใดเพื่อลดการเผชิญหน้าก็ได้

นอกจากนี้ การไต่สวนให้กระทำเป็นการลับเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีหรือที่ศาลอนุญาตเท่านั้นและศาลมีอำนาจเรียกบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลใดที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ถูกกล่าวหาเป็นพยานเพื่อสอบถามข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับผู้ถูกกล่าวหาได้ ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน ผู้ร้องสามารถยื่นคำร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพในเหตุฉุกเฉินรวมไปกับคำร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพได้ หรือจะยื่นในเวลาใดๆ ระหว่างไต่สวนได้ กรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วน ผู้ร้องจะแถลงด้วยวาจาต่อศาลก็ได้ จึงต่างจากการพิจารณาคดีโดยทั่วไป

การพิจารณา การออกคำสั่ง การยกเลิกคำสั่งหรือการเปลี่ยนแปลงคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพในเหตุฉุกเฉินเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 267 ,268 และ 269 ที่นำมาใช้บังคับโดยอนุโลม

4. คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ (มาตรา 174)

หากทางไต่สวนของศาลปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาจะมีพฤติการณ์น่าจะทำให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว และคำขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพอยู่ภายใต้ วิธีการและมาตรการที่กฎหมายกำหนด ศาลจะออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพตามคำร้องขอหรือตามสมควรแก่กรณี โดยคำนึงถึงการรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกินหกเดือน ดังต่อไปนี้

- 4.1 ห้ามเสพสุรา หรือสิ่งมีนเมา
- 4.2 ห้ามเข้าใกล้ที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงานของผู้ร้อง
- 4.3 ห้ามใช้หรือครอบครองทรัพย์สิน หรือ
- 4.4 ห้ามกระทำการใด ๆ อันอาจนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัว

นอกจากนี้ เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลอาจกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาเข้ารับคำปรึกษา แนะนำจากศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำหรือสถานพยาบาลหรือหน่วยงานตามที่ศาลกำหนด หรือสั่งให้ผู้ร้องซึ่งมีส่วนก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับคำปรึกษาแนะนำ หรือเข้ารับการอบรมหรือบำบัดรักษาหรือตามระยะเวลาที่กำหนดก็ได้

ในระหว่างมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ ศาลจะกำหนดให้ฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่อีกฝ่ายตามที่เห็นสมควรก็ได้ และในกรณีไม่มีการจดทะเบียนสมรส ศาลก็มีอำนาจกำหนดสถานที่ไว้ ดังนั้นศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ หรือสถานพยาบาล หรือหน่วยงานอื่นใดที่มีหน้าที่ คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้พิการหรือทุพพลภาพสูงอายุ ต่างมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบจากกระทรวงการคลังกำหนดเงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะให้แก่ผู้เสียหายหรือสมาชิกในครอบครัวด้วยก็ได้ (มาตรา 178)

ในกรณีที่ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวแล้ว ศาลจะสั่งให้นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าพนักงานอื่นติดตามกำกับให้ผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติตามคำสั่งและรายงานให้ศาลทราบตามระยะเวลาที่เห็นสมควรและจะส่งคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาศาลเพื่อสอบถามความเป็นไป หรือการปฏิบัติตามคำสั่งศาลก็ได้ (มาตรา 174)

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 175 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้ศาลมีอำนาจวินิจฉัยออกคำสั่งกำหนดให้ผู้ร้องเข้ารับการศึกษา แนะนำ หรือเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูโดยคำนึงถึงพฤติกรรมของผู้ร้องได้ด้วย ซึ่งแตกต่างจากคดีทั่วไปที่จะวินิจฉัยเฉพาะตัวจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาเท่านั้น

ผลทางกฎหมายคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพให้เป็นที่สุด แต่ถ้าพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ศาลมีอำนาจสั่งแก้ไขคำสั่งเดิมได้ (มาตรา 173 วรรคสาม)

เมื่อมีการปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพครบถ้วนแล้ว คำสั่งนั้นก็ป็นอันสิ้นสุด และก่อนมีการปฏิบัติครบถ้วน ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ร้องมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งยุติการคุ้มครองสวัสดิภาพได้ (มาตรา 177)

5. การบังคับตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ

เมื่อศาลมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ หรือให้จ่ายเงินค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือเงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามมาตรา 178 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 หรือกรณีมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งเดิม ศาลมีหน้าที่ออกหมายแจ้งคำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยมิชักช้าและมีหน้าที่แจ้งคำสั่งดังกล่าวไปยังเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ผู้ถูกกล่าวหาพำนักอยู่หรือภูมิลำเนาในเขตอำนาจเพื่อทราบด้วย (มาตรา 176)

ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาจงใจฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพโดยไม่มีเหตุอันสมควร ศาลมีอำนาจออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาซึ่งจนกว่าจะปฏิบัติตามคำสั่ง แต่ไม่เกินกว่าหนึ่งเดือน ถ้าผู้ถูกกล่าวหาได้รับการปล่อยชั่วคราว ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติในระหว่างการปล่อยชั่วคราวก็ได้ (มาตรา 176)

คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพมิใช่โทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 การออกหมายจับกรณีผู้ถูกกล่าวหาจงใจฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพโดยไม่มีเหตุอันสมควรตาม มาตรา 176 วรรคสอง จึงไม่มีอายุความ เนื่องจากการฝ่าฝืนนั้นยังคงมีอยู่ต่อเนื่องตลอดเวลา จึงไม่มีจุดเริ่มต้นนับอายุความตามหมายจับ

สถิติข้อมูลและปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องในการดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ

ปัจจุบันแนวโน้มความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มสูงขึ้น จากการนำเสนอข่าวทางสถานีไทยพีบีเอส เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2561 ปรากฏว่า ช่วงเดือนมกราคมถึงมีนาคม 2561 มีเด็กและผู้หญิงถูกกระทำด้วยความรุนแรง 5 คนต่อวัน และช่วงเดือนมกราคม ถึง กรกฎาคม 2561 มีการนำเสนอข่าวความรุนแรงในครอบครัวถึง 367 ข่าว โดยหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 30 มกราคม 2563 รายงานข้อมูลการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวช่วงเดือนตุลาคม 2561 ถึง กันยายน 2562 พบว่ามีผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวถึง 1115 ราย

นอกจากนี้จากการศึกษารวบรวมข้อมูลพบว่า มีการใช้ความรุนแรงเป็นจำนวนมาก แต่คดีร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางปรากฏว่ามีคดีขึ้นมาสู่ศาลน้อยมาก ตามสถิติข้อมูลข้างล่าง

ตารางที่ 4 – 1 สถิติคดีคุ้มครองความรุนแรงฯ ปี 2561 – 2563

เดือน	2561	2562	2563
มกราคม	0	0	0
กุมภาพันธ์	0	0	0
มีนาคม	0	0	0
เมษายน	0	0	1
พฤษภาคม	0	1	-
มิถุนายน	0	0	-
กรกฎาคม	0	1	-
สิงหาคม	0	1	-
กันยายน	0	0	-
ตุลาคม	0	0	-
พฤศจิกายน	0	1	-
ธันวาคม	0	0	-
รวม	0	4	1

ที่มา : ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2563.

ตารางที่ 4 - 2 สถิติคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ ปี 2561 – 2563

เดือน	2561	2562	2563
มกราคม	1	2	1
กุมภาพันธ์	1	2	1
มีนาคม	4	1	2
เมษายน	0	4	1
พฤษภาคม	0	0	2
มิถุนายน	1	1	-
กรกฎาคม	1	0	-
สิงหาคม	1	0	-
กันยายน	1	3	-
ตุลาคม	4	1	-
พฤศจิกายน	1	12	-
ธันวาคม	4	0	-
รวม	19	16	7

ที่มา : ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2563.

สรุปในปี 2561 มีคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ รวม 19 คดี ไม่มีคดีคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวแม้แต่คดีเดียว

ปี 2562 มีคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ รวม 16 คดี (ยกคำร้อง 1 คดี) มีคดีคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว 4 คดี

เดือน มกราคม ถึงวันที่ พฤษภาคม 2563 มีคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ 7 คดี มีคดีคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวเพียง 1 คดี

จากข้อมูลสถิติจำนวนคดีทั้งสามปี มีคดีคุ้มครองสวัสดิภาพมาสู่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางไม่ถึง 20 คดีต่อปี ซึ่งน้อยมากทั้ง ๆ ที่มีปัญหาความรุนแรงเกิดขึ้นมากมายชี้ให้เห็นได้ว่าคดีคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวและคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ มีสภาพปัญหาและข้อขัดข้องหลายประการ ผู้ศึกษาได้ไปสัมภาษณ์ท่านสิทธิศักดิ์ วนะชกิจ อธิบดีผู้พิพากษาเยาวชนและครอบครัวกลาง ซึ่งมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับคดีความรุนแรงในครอบครัว ท่านให้ความเห็นที่น่าสนใจไว้ว่า สาเหตุที่คดีขอคุ้มครองสวัสดิภาพเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวขึ้นมาสู่ศาลน้อย มีดังนี้⁴

⁴สิทธิศักดิ์ วนะชกิจ, “อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง”. (สัมภาษณ์). 17 สิงหาคม 2563.

ประการที่ 1 โครงสร้างทางสังคม ค่านิยม จารีตประเพณี เนื่องจากสังคมในปัจจุบันยังคิดว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวที่บุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ทำให้ผู้กระทำความรุนแรงในชุมชนที่อยู่ ส่วนผู้ถูกระทำความรุนแรงไม่กล้าไปแจ้งความร้องทุกข์หรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากผู้กระทำความรุนแรงเป็นคนในครอบครัว เกิดความรู้สึกกลัว ไม่กล้า อับอายและไม่เชื่อมั่นในกระบวนการช่วยเหลือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การที่ภริยาจะกล้าหาญมาฟ้องนั้นต้องเหลืออดจริง ๆ ทนอยู่ไม่ได้จริง ๆ ผู้เสียหายไม่ค่อยอยากใช้สิทธิการบังคับคดีแก่หัวหน้าครอบครัว และยังมีเรื่องความรัก ความผูกพัน ศักดิ์ศรี และเรื่องลูกเข้ามาเกี่ยวข้องอีกด้วย

ประการที่ 2 เรื่องเขตอำนาจศาล เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ตามมาตรา 8 วรรคสอง บัญญัติว่าในกรณีที่การกระทำความผิดตามมาตรา 4 วรรคหนึ่ง เป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดตามกฎหมายอื่น ให้ดำเนินคดีตามมาตรา 4 วรรคหนึ่ง ต่อศาลรวมไปกับความผิดตามกฎหมายอื่น เว้นแต่ความผิดตามกฎหมายอื่นนั้นมีอัตราโทษสูงกว่าให้ดำเนินคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาความผิดตามกฎหมายอื่น ซึ่งตำรวจก็จะเลือกฟ้องตามกฎหมายอาญา เพราะหากฟ้องตามคดีความรุนแรงในครอบครัวจะต้องพิจารณาตามศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งจะมีขั้นตอนต่าง ๆ มากกว่าศาลแขวง

ประการที่ 3 ทักษะคดีของพนักงานสอบสวนกับปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 พนักงานสอบสวนเห็นว่าเป็นการเพิ่มภาระงานซึ่งมีมากอยู่แล้ว มองเป็นเรื่องเสียเวลา และยังเห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัว เป็นเรื่องเล็กน้อยไม่ร้ายแรง เป็นปัญหาภายในครอบครัว สามารถตกลงกันได้ บางกรณีผู้ถูกระทำความรุนแรงกลับมาแจ้งเหตุหลายครั้งเป็นสิ่งที่น่ารำคาญ จึงมีความพยายามหลีกเลี่ยงที่จะไม่ทำคดีความรุนแรงในครอบครัว นอกจากนี้ยังมองว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว ๆ มีลักษณะที่ทับซ้อนกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา กระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินคดีมีความซับซ้อน ยากต่อการปฏิบัติและยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน พนักงานสอบสวนจึงเลือกที่จะดำเนินคดีเฉพาะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาและไม่ยอมแจ้งข้อหาคดีความรุนแรงในครอบครัว

ประการที่ 4 ระยะเวลาในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องสอบสวนโดยเร็วและส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว สำนักงานการสอบสวน พร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมา หากไม่อาจฟ้องได้ทันภายในกำหนดก็ให้ขอผิดฟ้องต่อศาลได้คราวละไม่เกิน 6 วัน แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกิน 3 คราว ซึ่งกำหนดเวลาดังกล่าวนั้นเป็นกำหนดเวลาที่สั้นเกินไป เพราะกว่าจะได้ดำเนินการส่งตัวผู้เสียหายไปตรวจร่างกายและมีใบรับรองจากแพทย์จนครบถ้วน ตลอดจนถึงขั้นตอนการตรวจสอบประวัติผู้กระทำความผิดก็ใช้ระยะเวลาที่เกินกว่าที่กำหนดแล้ว ซึ่งปัญหาเหล่านี้กลายเป็นเงื่อนไขในทางปฏิบัติที่มาตัดทอนคดีไม่ให้มาสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว

ประการที่ 5 กระบวนการยุติธรรมทำให้ผู้หญิงไม่อยากจะขอความช่วยเหลือด้วยสาเหตุจากหลายกรณีด้วยกัน กล่าวคือ ความไม่ชัดเจนของกระบวนการให้ความช่วยเหลือ เริ่มตั้งแต่บุคคลที่จะเป็นผู้รับฟังปัญหาของตนอย่างเข้าใจ ขั้นตอนการรับคดี การประเมินคดีของเจ้าพนักงานสอบสวนรวมทั้งกระบวนการให้ความช่วยเหลือ ซึ่งปัญหามาจากเจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวนี้อย่างแท้จริง

ประการที่ 6 ผู้ถูกระทำความรุนแรงไม่มีความรู้ว่าจะหากตนเองถูกทำร้ายจากบุคคลในครอบครัว สามารถแจ้งความร้องทุกข์ ดำเนินคดีหรือขอคุ้มครองสวัสดิภาพได้ นอกจากนี้ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงไม่รู้ว่าหน่วยงานใดที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่รู้ว่าต้องมายื่นคำร้องคุ้มครองสวัสดิ ภาพที่ศาลส่วนใหญ่มักเข้าใจว่า มูลนิธิปวีณาคือหน่วยงานที่คุ้มครองสวัสดิภาพให้ความช่วยเหลือ ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้

นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังได้ศึกษาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด นนทบุรี ซึ่งเป็นศาลใหญ่รองลงมาจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ปรากฏว่า ปี 2560 มีคดีความ รุนแรงในครอบครัวเพียง 1 คดี โดยมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลย 2 คน ซึ่งเป็นภริยากับ มารดาของภริยาว่าร่วมกันทำร้ายโจทก์ ซึ่งจำเลยทั้งสองให้การรับสารภาพ ศาลมีคำพิพากษาว่า จำเลยทั้งสองมีความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 3 วรรคหนึ่ง วรรคสอง มาตรา 4 วรรคหนึ่ง ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 , 83 การกระทำของจำเลยเป็นกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท ให้ลงโทษตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 4 ปรับคนละ 2000 บาท จำเลยทั้งสองให้ การรับสารภาพ ลดโทษให้คนละกึ่งหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 คงปรับคนละ 1,000 บาท

ปี 2553 มีคดีจำนวน 1 คดี คือ คดีหมายเลขดำที่ ครร. 1/25553 คดีหมายเลขแดงที่ ครร. 1/25553 พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ภริยาเป็นผู้ถูกระทำโดยถูกสามีทำร้ายร่างกาย จำเลย เป็นสามีและให้การรับสารภาพ ศาลพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มาตรา 3 วรรคหนึ่ง วรรคสอง มาตรา 4 วรรค หนึ่ง ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 การกระทำของจำเลยเป็นกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบท ให้ลงโทษตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 4 ปรับ 1,000 บาท จำเลยให้การรับสารภาพ ลดโทษกึ่งหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 คงปรับ 500 บาท คุมความประพฤติ 1 ปี รายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ 3 ครั้ง หลังการ พิพากษา ผู้เสียหายยื่นคำร้องว่า จำเลยทำร้ายร่างกายผู้เสียหายอีก ศาลไต่สวนแล้วได้ความว่า ผู้เสียหายยังอยากอยู่กับจำเลยต่อไป คดีจึงเสร็จไปโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษา จะเห็นได้ ว่ามีคดีความรุนแรงในครอบครัวมาสู่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรีน้อยมาก และการ พิพากษาของศาลก็เหมือนกับคดีทั่ว ๆ ไป

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาการคุ้มครองสวัสดิภาพคดีความรุนแรงในครอบครัว ที่ไม่ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในหลายประการ เช่น

1. การบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพโดยเฉพาะมาตรการคุ้มครองชั่วคราว ระหว่างการดำเนินคดีตามมาตรา 10 และมาตรา 11 และมาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวตามมาตรา 12 ซึ่งเป็นมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพที่สำคัญและเป็น ประโยชน์อย่างยิ่งหากมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง แต่ปรากฏว่าในทางปฏิบัติมีโอกาสบังคับใช้น้อยมาก เพราะกฎหมายกำหนดให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจะต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเสียก่อน จึงจะ ดำเนินคดีและบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ ซึ่ง ข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวส่วนมากไม่ประสงค์จะร้องทุกข์

ดำเนินคดี เนื่องจากผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่ต้องอยู่ร่วมกันในครอบครัวต่อไป

2. พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเพียงศาลเดียวที่มีอำนาจพิจารณาคดีและออกคำสั่งกำหนดมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพ แต่ปรากฏว่าคดีความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลอื่นที่มีใช้ศาลเยาวชนและครอบครัว การบังคับใช้หรือการออกคำสั่งกำหนดมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพจึงยังมีน้อย

3. พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้กำหนดให้มีการจ่ายเงินค่าใช้จ่ายหรือค่าตอบแทนให้แก่ผู้มีหน้าที่ดำเนินงานในการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมาย จึงเป็นเหตุให้แต่ละสหสาขาวิชาชีพที่มีบทบาทหน้าที่ไม่สามารถดำเนินการตามมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการดำเนินการตามมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพในหลายกระบวนการต้องใช้เงินงบประมาณจำนวนมาก

4. พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดแต่หลักการและขั้นตอนการดำเนินคดีและการบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพของสหวิชาชีพอย่างกว้าง ๆ เท่านั้น ไม่ได้จัดระเบียบการดำเนินการตามมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพของสหวิชาชีพให้เชื่อมต่อสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบชัดเจน การดำเนินการของแต่ละสหสาขาวิชาชีพจึงเป็นไปตามความเข้าใจของแต่ละสหสาขาวิชาชีพ ทำให้ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ขาดการประสานงานกัน (Cooperation)

5. พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานที่รับผิดชอบกำหนดนโยบาย รูปแบบและแนวทางการปฏิบัติตลอดจนการให้คำปรึกษาและการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานให้แก่สหวิชาชีพ จึงเป็นเหตุให้การดำเนินการมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพไม่ต่อเนื่องและไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งนี้ เนื่องจากการบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพจะต้องอาศัยทีมสหวิชาชีพ (Multidisciplinary team) ที่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบประสานสัมพันธ์ส่งต่อกันได้ทันต่อเหตุการณ์

6. ประชาชนยังขาดการตระหนักรู้ (Awareness) และรับรู้ถึงสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับคดีคุ้มครองสวัสดิภาพในส่วนคดีแพ่ง เกิดจากทัศนคติ (Attitude) ของประชาชนโดยทั่วไปว่า ความรุนแรงในครอบครัว เป็นของเรื่องชั่วเมีย เป็นเรื่องภายในครอบครัว ไม่ใช่เรื่องของชาวบ้าน จึงไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับ เมื่อเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงจะไม่มีแรงจูงใจต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการตามกฎหมาย ไม่ว่าจะโดยผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง หรือญาติและผู้ที่เกี่ยวข้องที่พบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ขาดการตระหนักรู้และรับรู้กฎหมายได้บัญญัติให้มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรง และเป็นหน้าที่ของญาติและผู้ที่เกี่ยวข้องหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จะต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการตามกฎหมาย

7. บุคลากรที่ทำงานในศาลเยาวชนและครอบครัวยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกในกระบวนการ รวมถึงการใช้สิทธิร้องขอให้ศาลออกคำสั่งกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว

8. ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวยังขาดความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับคดีคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่เพียงพอต่อการบังคับให้เป็นไปตาม

กฎหมาย เนื่องจากมีคดีคุ้มครองสวัสดิภาพมาสู่ศาลเยาวชนและครอบครัวน้อยมาก และผู้พิพากษา ศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับการอบรมเกี่ยวกับการพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพไม่มากเท่าที่ควร รวมถึงเงื่อนไข ข้อจำกัดในการกำหนดระยะเวลาให้ผู้พิพากษาดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวได้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งล้วนเป็นสาเหตุของการขาดทักษะและความชำนาญอย่างต่อเนื่องอันมีผลให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมิใช่เป็นศาลชำนาญพิเศษอย่างแท้จริง

9. คดีคุ้มครองสวัสดิภาพความรุนแรงในครอบครัว มักจบที่ขั้นตอนของการไกล่เกลี่ย (Mediation) เช่น การไกล่เกลี่ยของตำรวจ ของอัยการ หรือของศาล จึงไม่มีการเข้าสู่กระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพโดยแท้จริง

10. การนำเสนอของสื่อต่างๆ ในเรื่องความรุนแรงทำให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ (Imitative Behavior)

11. กระบวนการยุติธรรมของไทยไม่เน้นเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูกระทำความผิด (Rehabilitation) แต่มุ่งเน้นเรื่องการลงโทษผู้กระทำความผิด (Punishment) เป็นสำคัญ จึงไม่ได้ค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของการกระทำความผิด

12. ขาดการประชาสัมพันธ์ (Public relations) ให้ประชาชนทราบว่ามีความหมายเช่นนี้ใช้บังคับอยู่

13. การบังคับโทษเพียงเล็กน้อยไม่สามารถระงับยั้ง (Deterrence) ให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวและหลบจำไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก รวมทั้งการยับยั้งบุคคลอื่นทั่วไปมิให้มีการกระทำเช่นนั้น

14. ความเข้าใจผิด (Misunderstanding) ว่าเป็นเรื่องในครอบครัวไม่ใช่เรื่องที่กระทบต่อสังคมส่วนรวมทำให้บุคคลรอบข้างไม่อยากเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

15. การแก้ปัญหาไม่สามารถวัดคุณค่าทางเศรษฐกิจ (Economic Value) เป็นตัวเลขชัดเจนได้ ทำให้ขาดการสนับสนุน

จากการศึกษาพบว่า ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อนซับซ้อน เกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิดหลายฝ่าย และมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลทั่วไป เพราะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ของบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวซึ่งต้องพึ่งพากัน การใช้มาตรการทางอาญาลงโทษผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอในการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ เนื่องจากมาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ จึงทำให้การบังคับใช้มาตรการทางอาญาแก่ผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวขาดความยืดหยุ่นและความเหมาะสม ดังนั้น จึงมีการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้เกิดความสงบสุข และการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว สงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรส ถ้าไม่สามารถรักษาไว้ได้ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรม และเสียหายน้อยที่สุด คุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว ช่วยเหลือสามีภริยาและบุคคลในครอบครัวให้ปรองดอง และปรับปรุงความสัมพันธ์ โดยให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงมีสิทธิฟ้องร้องผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งกฎหมายกำหนดระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือนหรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งตามกฎหมายดังกล่าวมีข้อจำกัดที่กำหนดให้มีความคุ้มครองเฉพาะบุคคลใน

ครอบครัวที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงเท่านั้น นอกจากนี้กฎหมายกำหนดให้ความผิดฐานกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ (Compoundable offence)

ส่วนมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 นั้น มีข้อจำกัดในการให้ความคุ้มครองเฉพาะบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี และมาตรการคุ้มครองสวัสดิ ภาพตามกฎหมายดังกล่าวนี้ก็ไม่มีมาตรการปรับเปลี่ยนแก้ไขความประพฤติของผู้กระทำทารุณกรรม เด็กโดยเฉพาะที่เป็นผู้ปกครองหรือญาติ คงมีเพียงมาตรการคุมความประพฤติ ห้ามเข้าเขตกำหนด หรือห้ามเข้าใกล้ตัวเด็กเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอต่อการแก้ไข นอกจากนี้การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำ ทารุณกรรมที่เป็นผู้ปกครองหรือญาติของเด็ก ต้องบังคับใช้มาตรการทางอาญาเท่านั้น ไม่มีมาตรการ ปรับปรุงความสัมพันธ์ให้อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวได้แทนการลงโทษ ซึ่งอาจไม่เหมาะสมเพราะผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับเด็ก

จนกระทั่งต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2554 ซึ่งบทบัญญัติในหมวด ที่ 15 มาตรา 171 ถึง มาตรา 179 ให้สิทธิผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เด็กที่ถูกกระทำ โดยมีขอบด้วยกฎหมาย เด็กที่ถูกทารุณกรรมหรือผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจกระทำการแทน ร้องขอ คุ้มครองสวัสดิภาพต่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้ ซึ่งกำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจ พิจารณาและดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ ศาลจะไต่สวนและมีอำนาจออกคำสั่ง โดยไม่ต้อง ดำเนินการตามวิธีพิจารณาเคร่งครัดเหมือนคดีทั่วไป และอาจให้ผู้ร้องออกไปจากห้องพิจารณาเพื่อไม่ ต้องเผชิญหน้ากับผู้กระทำ ความรุนแรง

กฎหมายทั้งสามฉบับ คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงใน ครอบครัว พ.ศ. 2550, พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ.2553 และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสวัสดิ ภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว แต่ปรากฏว่ามีคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลน้อย มาก สาเหตุหลักมาจากค่านิยม (Value) จารีตประเพณี (Tradition) ทางสังคมที่มองว่าความรุนแรง ในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวที่บุคคลภายนอกไม่ควรไปยุ่งเกี่ยว ทศนคติ (Attitude) ของบุคคลใน กระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ศาล มองว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เป็นปัญหาภายใน ครอบครัว สามารถตกลงกันได้ จึงมีความพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำคดีความรุนแรงในครอบครัว เมื่อไม่ มีคดีจึงไม่มีการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำ สำหรับเรื่องเขตอำนาจศาล (Jurisdiction) ความผิด ฐานกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความรุนแรงในครอบครัว ฯ มักเป็น ความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย ตำรวจจะเลือกดำเนินคดีตามกฎหมายอาญาเพราะหากจะให้มีการ คุ้มครองสวัสดิภาพจะต้องมีการพิจารณาคดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวซึ่งจะมีขั้นตอนมากกว่า นอกจากนั้น ผู้ถูกกระทำเองก็ไม่อยากขอความช่วยเหลือเนื่องจากไม่มีความรู้ว่าจะต้องทำเช่นไร และ ที่สำคัญคือผู้กระทำผิดเป็นบุคคลใกล้ชิดที่จะต้องอยู่ร่วมกันในครอบครัวต่อไป หากมีการดำเนินคดีก็ จะเป็นการยากที่จะอยู่ร่วมกันในภายหน้าได้

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อแรก เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและการดำเนินการใช้สิทธิร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน พบข้อเท็จจริงว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence) เป็นปัญหาสังคมพื้นฐานที่กระทบต่อความสงบสุขของผู้นั้นในสังคมนั้น และในสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันมีโอกาสดังกล่าวการกระทำด้วยความรุนแรงได้ในทุกสถานการณ์อันเป็นปัญหาเรื้อรังซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้ถูกกระทำซึ่งทุกคนมีโอกาสที่ตกเป็นเหยื่อ (Victim) ของความรุนแรงในครอบครัวได้เสมอไม่ว่าจะมีเพศ วัย และสถานะทางสังคมอย่างไร การแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยมีแนวความคิด (Thoughts) และทฤษฎี (Theory) มากมายที่ศึกษาและอธิบายถึงสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัว

นอกจากนี้ยังปรากฏในกฎบัตรสหประชาชาติ (United Nation Charter) ที่มุ่งเน้นการคุ้มครองบุคคลโดยการยอมรับศักดิ์ศรีมนุษย์ที่มีมาแต่กำเนิดและสิทธิที่เท่าเทียมกัน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก (United Nation Declaration on the Rights of the Child) ที่ประกาศว่าเด็กที่สิทธิที่จะได้รับการดูแลช่วยเหลือเป็นพิเศษ โดยเฉพาะมีข้อตกลงอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention of the Rights of the Child) ที่วางหลักและแนวความคิดให้แก่ศาลยุติธรรมว่าด้วยเรื่องการคุ้มครองสิทธิของเด็ก (Child Rights Protection) ไว้ด้วย

ดังนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ประเทศไทยจึงมีการบัญญัติกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งมีเจตนารมณ์ของกฎหมาย (Spirit of the law) ตามที่ปรากฏหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติดังนี้

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบวิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดี

ในครอบครัวไว้ได้ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สำหรับเด็กนั้นก็ยังมีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ซึ่งมีแนวความคิดเรื่องการคุ้มครองสวัสดิภาพตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ประเทศไทยยังได้นำหลักการที่สำคัญหลายประการมาบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ (Constitution) ด้วย

สำหรับปัญหาสำคัญในการขอคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวในแง่มนของกฎหมายอันเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยข้อที่สอง จากการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องและวิเคราะห์แล้วพบว่า การดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีข้อจำกัด เนื่องจากกฎหมายให้ความคุ้มครองเฉพาะบุคคลในครอบครัวที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรง นอกจากนี้ยังกำหนดให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ มาตรการคุ้มครองชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดีตามมาตรา 10 และมาตรา 11 และมาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวตามมาตรา 12 ซึ่งเป็นมาตรการที่สำคัญ จะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีการร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดแล้วเท่านั้น โดยส่วนใหญ่มักเป็นบุคคลใกล้ชิดและจะต้องพึ่งพาอาศัยในการดำรงชีพ จึงทำให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไม่ประสงค์จะร้องทุกข์ดำเนินคดีแก่บุคคลเหล่านี้ มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายฉบับนี้จึงมีโอกาสนำมาบังคับใช้ได้น้อย แต่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนมีสิทธิร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพต่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้ตามนัยมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวฯ

ส่วนมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 นั้น มีข้อจำกัด (Limitation) ในการให้ความคุ้มครองเฉพาะบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี และมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายดังกล่าวนี้ไม่มีมาตรการปรับเปลี่ยนแก้ไขความประพฤติของผู้กระทำทารุณกรรมเด็กโดยเฉพาะถ้าผู้เป็นผู้ปกครองหรือญาติ คงมีเพียงมาตรการคุมความประพฤติ ห้ามเข้าเขตกำหนด หรือห้ามเข้าใกล้ตัวเด็กเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำทารุณกรรมที่เป็นผู้ปกครองหรือญาติของเด็ก ต้องบังคับใช้มาตรการทางอาญาเท่านั้น ไม่มีมาตรการปรับปรุงความสัมพันธ์ให้อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวได้แทนการลงโทษ ซึ่งอาจไม่เหมาะสมเพราะผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันกับเด็ก จนกระทั่งต่อมามีการตราพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2554 โดยบทบัญญัติในหมวดที่ 15 มาตรา 171 ถึง มาตรา 179 ให้สิทธิผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และเด็กที่ถูกกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือเด็กที่ถูกทารุณกรรมหรือผู้ปกครอง หรือผู้มีอำนาจกระทำการแทน ร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพต่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้

ดังนั้น เพื่อให้การคุ้มครองสวัสดิภาพบรรลุผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาการบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงให้บังเกิดผลและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอันเป็นวัตถุประสงค์ประการสุดท้ายของการวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ (Recommendation) ดังนี้

1. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง (Concerned Government Agency)

1.1 ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 หมวด 15 เรื่องการพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยจัดให้มีคณะกรรมการ หรือคณะทำงานที่เป็นทีมสหวิชาชีพรับผิดชอบงานคุ้มครองสวัสดิภาพทั้งระบบ เพื่อกำหนดนโยบาย รูปแบบและแนวปฏิบัติตลอดจนการให้คำปรึกษาและการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานแก่สหวิชาชีพ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรแก้ไขกฎหมายให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจในการพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัวทั้งหมดโดยมีต้องคำนึงถึงอัตราโทษซึ่งมีความเหมาะสมและยืดหยุ่น ทั้งยังเปิดโอกาสให้ศาลซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญในด้านนี้มาดำเนินการไกล่เกลี่ยได้อย่างเต็มที่

1.2 ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 โดยกำหนดมาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำทารุณกรรมต่อเด็กที่เป็นผู้ปกครองหรือญาติของเด็กไว้เป็นการเฉพาะ ตลอดจนการจัดทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ หรือถอนฟ้อง แล้วแต่กรณี และหรือกำหนดมาตรการปรับปรุงความสัมพันธ์ให้สามารถอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวได้แทนการลงโทษ เนื่องจากผู้ปกครองหรือญาติของเด็กมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันอยู่แล้ว ทั้งนี้ โดยกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำทารุณกรรมเข้ารับการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติก่อให้เกิดโทษช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการทารุณกรรม หรือทำทัณฑ์บนไว้ เพื่อให้ผู้กระทำทารุณกรรมปฏิบัติตามเสียก่อน ซึ่งจะเป็นการแก้ไขต้นเหตุของการกระทำทารุณกรรมต่อเด็กได้ หากผู้กระทำทารุณกรรมปฏิบัติตามเงื่อนไขจนครบถ้วน จึงจะยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือคดีอาจยุติได้โดยไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย แล้วแต่กรณี จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก และควรมีบทลงโทษหากผู้กระทำทารุณกรรมฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว และให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือศาลยกคดีขึ้นดำเนินการต่อไปได้

1.3 รัฐบาลควรจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเพื่อบูรณาการระบบคุ้มครองสวัสดิภาพและป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวระดับจังหวัดให้ครอบคลุมทั่วประเทศ (Integrated Center for Domestic Violence) และเมืองคอร์ทที่เป็นศูนย์กลางในการรับผิดชอบเพื่อสร้างระบบการคุ้มครองป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและบุคคลในครอบครัวที่ยั่งยืนและเป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมทั้งให้คำปรึกษาในด้านการแพทย์ จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ และกฎหมายแก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือเด็กที่ถูกทารุณกรรมด้วย

1.4 รัฐบาลควรกำหนดแผนและนโยบายเรื่องความรุนแรงในครอบครัวไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) ด้วย

2. สำนักงานศาลยุติธรรม (Office of the Judiciary)

2.1 จัดทำคู่มือคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐาน (Criteria) ในการปฏิบัติงานของผู้พิพากษาให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เนื่องจากเป็นคดีที่สามารถนำเข้าสู่การพิจารณาทั้งของศาลจังหวัด ศาลอาญา ศาลแขวง ตลอดจนศาลเยาวชนและครอบครัว แล้วแต่กรณี

2.2 จัดสัมมนาเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายและมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายแต่ละฉบับดังกล่าวแก่ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบ รวมทั้งเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของผู้พิพากษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมอย่างแท้จริงต่อไป

2.3 ประสานความร่วมมือและจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการใช้สิทธิร้องขอให้ศาลกำหนดมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพแทนผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือเด็กที่ถูกทารุณกรรมต่อศาลเยาวชนและครอบครัว ระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานศาลยุติธรรมหรือศาลเยาวชนและครอบครัวกลางแล้วแต่กรณี เพื่อให้เกิดการบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรมและทันต่อสถานการณ์

2.4 ให้ศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดเยียวยาเด็ก เยาวชน และครอบครัว ซึ่งตั้งขึ้นโดยกฎหมาย และมีอยู่ในศาลเยาวชนและครอบครัวทุกจังหวัด ดำเนินการแก้ไข เยียวยาในเรื่องเด็กและเยาวชนเพื่อสืบเสาะและแก้ไขให้ถูกวิธี รวมทั้งคดีคุ้มครองสวัสดิภาพในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวโดยใช้ศูนย์ให้คำปรึกษาค้นหาต้นเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรง เมื่อทราบสาเหตุแล้ว จึงส่งตัวผู้กระทำผิดให้หน่วยงานอื่นที่มีหน้าที่แก้ไขปัญหา นั้น ๆ รับผิดชอบดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไปเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ

2.5 ส่งเสริมให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลชำนาญพิเศษ (Special court) อย่างแท้จริง เพื่อให้สามารถพัฒนาองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญแก่ผู้พิพากษาเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาสังคมและคุ้มครองสวัสดิภาพของประชาชน โดยกำหนดระยะเวลาการดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวอันเหมาะสมภายใต้ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม

3. ด้านสังคม (Society)

3.1 ปรับทัศนคติของประชาชนที่มองว่าเรื่องความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวคนอื่นไม่เกี่ยว เป็นทุกคนต้องร่วมมือกันไม่ให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว

3.2 สื่อต่าง ๆ ควรระมัดระวังการนำเสนอเรื่องความรุนแรงในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์, โทรทัศน์, วิทยุ, หนังสือพิมพ์ หรือสื่ออื่น ๆ เพื่อลดพฤติกรรมการเลียนแบบ ทั้งควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านสิทธิและความคุ้มครองต่าง ๆ หากต้องตกเป็นผู้ถูกระทำความรุนแรง

3.3 สถาบันการศึกษาไม่ควรมีความรุนแรงเกิดขึ้นในทุกรูปแบบ และต้องให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวแก่นักเรียนและนักศึกษา

3.4 ครอบครัวซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมนั้น ผู้นำครอบครัวไม่ว่าเป็นบิดาหรือมารดาควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลในครอบครัวโดยไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา ส่วนสมาชิกในครอบครัวควรมีความรักความเข้าใจและสร้างความอบอุ่นให้แก่กันและกัน

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเชื่อว่า หากมีการดำเนินการตามข้อเสนอแนะข้างต้นได้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างยิ่ง กฎหมายทั้งสามฉบับที่กล่าวไว้นั้นได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm) จากเดิมที่มองว่า

ผู้กระทำความผิดเป็นคนร้ายหรืออาชญากรที่ก่อภัยให้แก่สังคม มาเป็นความคิดที่ว่า ผู้กระทำความผิด เป็นเพียงบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่ก่อให้เกิดความรำฉานและทำร้ายครอบครัว นอกจากนี้ กฎหมายทั้งสามฉบับดังกล่าวยังเปรียบเสมือนวิศวกร (Engineer) ที่ออกแบบกฎหมายให้เป็น โรงพยาบาลโดยมีผู้เชี่ยวชาญรักษาอาการผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดให้หายเป็นปกติเพื่อฟื้นฟู ความสัมพันธ์ในครอบครัวและสร้างสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง อันจะก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม โดยรวมต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- จันทร์ศิริ สุคนธฉายา. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550. กรุงเทพฯ : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550.
- ชื่นชม เจริญยุทธ และคณะ. การทำร้ายทารุณในครอบครัว : ศึกษาเฉพาะกรณีสตรีถูกทำร้ายโดยคู่สมรสที่มารับการรักษาในโรงพยาบาลในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2543.
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. ทฤษฎีและสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- พิมพ์วัลย์ บุญมงคล และคณะ. ศักยภาพประชาคมในการจัดการปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2546.
- วิชา มหาคุณ. ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวคิดสากล. กรุงเทพฯ : ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2541.

วิทยานิพนธ์

- ธัญภา พรหมรักษ์. “ผู้หญิง ความรุนแรงในครอบครัว การหย่าร้างในฐานะทางเลือก”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารงานยุติธรรม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.
- มนัญชยา เกตุแก้ว. “ทัศนคติของนิสิตต่อการใช้ความรุนแรงในครอบครัว : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2557.

สัมภาษณ์

- สิทธิศักดิ์ วนชะกิจ, อธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. สัมภาษณ์. 17 สิงหาคม 2563.

บรรยาย

- นคร เอี่ยมกมล, ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดราชบุรี. บรรยายเรื่อง “ปัญหาอุปสรรคข้อขัดข้องในการดำเนินคดีแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด”. 2558.
- สวัสดิ์ ศรลัมภ์ . ประวัติศาสตร์กฎหมาย. ม.ป.ท. , ม.ป.ป. 2559.

ภาษาต่างประเทศ

- Asmus, Mary; Rtimeester, Tineke; and Pence, Ellen. "Prosecuting Domestic Abuse Cases in Duluth : Developing Effective Prosecution Strategies from Understanding the Dynamics of Abusive Relationships." Hamline Law Review 15 (1991): 115–158.
- Bachman, Ronet, and Salzman, Lindae. "Violence against Women: Estimates from the Redesigned Survey (NCJ-154348)." Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, 1995.
- Berry, Dawn Bradley, The Domestic Violence Sourcebook Los Angeles: Lowell House, 1998.
- Buzawa, Eve S., and Buzawa, Carl L. G. Domestic Violence: The Changing Criminal Justice Response. Beverly Hills, Calif. : Sage, 1992.
- Domestic Violence : The Criminal Justice System Response. Beverly Hills, Calif.: Sage, 1996.
- Fagan, Jeffrey. "The Criminalization of Domestic Violence: Promises and Limits." Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, 1996.
- Fineman, Martha, and Mykitiuk, Roxanne, eds. The Public Nature of Private Violence. New York: Routledge, 1994.
- Greenfeld, Lawrence, et al. "Violence By Intimates: Analysis of Data on Crimes By Current or Former Spouses, Boyfriends, and Girlfriends." Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, 1998.
- Hanna, Cheryl. "No Right to Choose: Mandated Victim Participation in Domestic Violence Prosecutions." Harvard Law Review 109 (1996): 1849–1910.
- Knudsen, Dean D., and Miller, Joann L., eds. Abused and Battered. New York: A. de Gruyter, 1991.
- Sherman, Lawrence. Policing Domestic Violence: Experiments and Dilemmas. New York: Free Press, 1992.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นางมณฑิรา ศิลปสร เชื้ออินทร์
 วัน เดือน ปี เกิด 29 มีนาคม 2507
 การศึกษา นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 นิติศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
 ประกาศนียบัตรกฎหมายสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยวิคตอเรีย ประเทศแคนาดา
 ประกาศนียบัตรการไกล่เกลี่ย มหาวิทยาลัยเปปเปอร์ไคส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประวัติการทำงานโดยย่อ

ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 1
 ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 4
 รองอธิบดีผู้พิพากษภาค 7
 รองอธิบดีผู้พิพากษภาค 3
 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดตลิ่งชัน
 ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
 ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 9
 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดราชบุรี
 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดราชบุรี
 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหนองคาย
 ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

เรื่อง การคุ้มครองสวัสดิภาพคดีผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
ผู้วิจัย นางมณฑิรา ศิลปสร เชื้ออินทร์ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 62
ตำแหน่ง ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันครอบครัวเป็นพื้นฐานหลักของสังคม หากสถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็ง ประเทศชาติก็จะมีความมั่นคงและมีความสงบเรียบร้อย จึงมีความจำเป็นต้องสร้างสถาบันครอบครัวให้มีความอบอุ่นเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

จากสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันว่าสังคมมีโอกาสเกิดการกระทำด้วยความรุนแรงได้ทุกเมื่อ เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ ทางสังคม การขาดคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งการกระทำด้วยความรุนแรงเกิดขึ้นในทุกชาติ ศาสนา ทุกเพศ ทุกวัย นับวันจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นและทวีความรุนแรงมากขึ้น การกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence) มีลักษณะเป็นความผิดอาญา ส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของทุกคนในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบุคคลในครอบครัวที่เป็นเด็กหรือเยาวชนที่ยังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน อันเป็นเหตุให้เด็กเติบโตขึ้นท่ามกลางความขัดแย้ง ขาดความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยสำคัญกระทบยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์และกระทบต่อสังคมไทย

เมื่อมีการกระทำด้วยความรุนแรงเกิดขึ้น กระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและคุ้มครองสวัสดิภาพของประชาชน โดยมีการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง สำหรับการคุ้มครองสวัสดิภาพในคดีส่วนอาญา ซึ่งนอกจากจะมีความมุ่งหมายในการระงับเหตุการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวแล้ว ยังประสงค์ลงโทษผู้กระทำความผิดด้วย ส่วนการคุ้มครองสวัสดิภาพในคดีส่วนแพ่ง มีวัตถุประสงค์ในการยับยั้งการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยไม่ได้มุ่งหมายที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด จึงมีกระบวนการที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการระงับยับยั้งการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมากกว่าคดีคุ้มครองสวัสดิภาพในคดีอาญาที่มีขั้นตอนยุ่งยาก ซับซ้อน และใช้เวลานาน

อย่างไรก็ตาม คดีคุ้มครองสวัสดิภาพยังมีปัญหาที่ประชาชนขาดการตระหนักรู้ถึงสิทธิหน้าที่ตามกฎหมาย การคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติแต่ละฉบับมีหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีดำเนินการบังคับใช้เป็นการเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีข้อจำกัดที่กำหนดให้คุ้มครองเฉพาะบุคคลในครอบครัวที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงเท่านั้น และจะดำเนินการได้ต่อเมื่อมีการร้องทุกข์ให้ดำเนินคดี ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นบุคคลใกล้ชิดและจะต้องพึ่งพาอาศัยในการดำรงชีพ จึงทำให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไม่ประสงค์จะร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายนี้จึงมีโอกาสนำมาใช้บังคับได้น้อย แต่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้มีอำนาจกระทำ

แทนอาจใช้สิทธิร้องขอความคุ้มครองสวัสดิภาพต่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยในทางปฏิบัติ เนื่องจากการกระทำ ความผิดส่วนใหญ่เป็นการกระทำความผิดเพียง แต่เป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท จึงต้องลงโทษในความผิดบทหนักที่สุด ซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ศาลดังกล่าวก็จะพิจารณาพิพากษาลงโทษ โดยไม่มีการกำหนดมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพในการแก้ไขความประพฤติ หรือบำบัดฟื้นฟูทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้กระทำความผิดเพื่อให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แม้โจทก์จะมีคำขอไว้ท้ายฟ้องแล้วก็ตาม ดังนั้น การพิจารณาพิพากษาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพจึงยังมีปัญหาอุปสรรคอยู่หลายประการ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายเป็นเรื่องใหม่ ประกอบกับมีการบัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับที่มีความเกี่ยวพันกัน ทำให้เกิดความสับสนและยุ่งยากในการนำมาปฏิบัติ เป็นเหตุให้คดีคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมาสู่ศาลเป็นจำนวนน้อย ส่งผลให้การดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพยังไม่บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและการดำเนินการใช้สิทธิร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาที่สำคัญในการขอคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามกฎหมาย การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำตลอดจนการปกป้องคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
3. เพื่อศึกษาหาแนวทางพัฒนาการบังคับใช้มาตรการการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวส่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงการใช้สิทธิร้องขอให้ศาลกำหนดการคุ้มครองสวัสดิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เน้นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีและความเป็นมาของกฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพและการดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ เฉพาะกรณีคดีร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรี
3. ขอบเขตด้านเวลา การศึกษาวิจัยครั้งนี้อยู่ระหว่างเดือน พฤศจิกายน 2562 – พฤษภาคม 2563

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล
  - 1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยการศึกษาจากตำราและเอกสารต่างๆ
  - 1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้อง คือ อธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัว และ อธิบดีผู้พิพากษาศาล 7
2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) และการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลทฤษฎี หลักการต่างๆ
3. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ นำเสนอแนวคิดใหม่ๆ จากการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลพบว่า มีการใช้ความรุนแรงเป็นจำนวนมาก แต่คดีร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางปรากฏว่ามีคดีขึ้นมาสู่ศาลน้อยมากในปี 2561 มีคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ รวม 19 คดี ไม่มีคดีคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ปี 2562 มีคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ รวม 16 คดี (ยกคำร้อง 1 คดี) มีคดีคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว 4 คดี เดือนมกราคม ถึงวันที่ 9 มิถุนายน 2563 มีคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ 10 คดี มีคดีคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว 1 คดี จากข้อมูลสถิติจำนวนคดีทั้งสามปี มีคดีคุ้มครองสวัสดิภาพมาที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางไม่ถึง 20 คดีต่อปี ซึ่งน้อยมากทั้ง ๆ ที่มีปัญหาความรุนแรงเกิดขึ้นมากมายชี้ให้เห็นได้ว่าคดีคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ มีสภาพปัญหาและข้อขัดข้องหลายประการ ส่วนศาลอื่น ๆ แทบไม่มีคดีร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวมาสู่ศาล เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนนทบุรีในปี 2560 มีเพียง 1 เรื่อง

ปัญหาอุปสรรคของการนำคดีมาสู่ศาลมีดังนี้

1. สังคม ค่านิยม จารีตประเพณี เห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวที่บุคคลภายนอกไม่สมควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ทำให้ผู้กระทำความรุนแรงในชุมชนที่อยู่ ส่วนผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงไม่กล้าไปแจ้งความร้องทุกข์หรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเกิดความรู้สึกกลัว ไม่กล้า อับอายและไม่เชื่อมั่นในกระบวนการช่วยเหลือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. เรื่องเขตอำนาจศาล เนื่องจากการกระทำที่เป็นความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะเป็นความผิดตามกฎหมายอื่นอีกด้วย ซึ่งตำรวจก็จะเลือกดำเนินคดีตามกฎหมายอื่น เพราะหากฟ้องตามคดีความรุนแรงในครอบครัวจะต้องพิจารณาตามศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งจะ มีขั้นตอนต่าง ๆ มากกว่าศาลแขวง

3. พนักงานสอบสวนเห็นว่าความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวที่เล็กน้อยไม่ร้ายแรง โดยเป็นปัญหาภายในครอบครัว สามารถตกลงกันได้ บางกรณีผู้ถูกระทำรุนแรงกลับมาแจ้งเหตุหลายครั้งนารำคาญ จึงมีความพยายามหลีกเลี่ยงที่จะไม่ทำคดีความรุนแรงในครอบครัว

4. ผู้ถูกระทำความรุนแรงไม่รู้ว่าหากตนเองถูกระทำจากบุคคลในครอบครัว สามารถแจ้งความร้องทุกข์ ดำเนินคดีหรือขอคุ้มครองสวัสดิภาพได้ นอกจากนี้ผู้ถูกระทำความรุนแรงไม่รู้ว่าหน่วยงานใดที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่รู้ว่าต้องมายื่นคำร้องคุ้มครองสวัสดิภาพที่ศาลส่วนใหญ่เข้าใจว่ามูลนิธิพิวริคคือหน่วยงานที่คุ้มครองสวัสดิภาพให้ความช่วยเหลือผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ทำให้เข้าใจผิด

5. ผู้พิพากษาและบุคลากรที่ทำงานในศาลเยาวชนและครอบครัวยังขาดความรู้ ความเข้าใจกลไกในกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพ

6. คดีคุ้มครองสวัสดิภาพความรุนแรงในครอบครัว มักจบที่ขั้นตอนของการไกล่เกลี่ย เช่น การไกล่เกลี่ยของตำรวจ ของอัยการ หรือของศาล จึงไม่มีการเข้าสู่กระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพโดยแท้จริง

7. การนำเสนอของสื่อต่างๆ ในเรื่องความรุนแรงทำให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ

8. กระบวนการยุติธรรมของไทยไม่เน้นเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด แต่มุ่งเน้นเรื่องการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ จึงไม่ได้ค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของการกระทำความผิด

9. ขาดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับรู้ถึงสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ

10. การบังคับโทษเพียงเล็กน้อยไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวในการกระทำซ้ำ

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้มีการพัฒนาการบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 หมวด 15 เรื่องการพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยจัดให้มีคณะกรรมการ หรือคณะทำงานที่เป็นทีมสหวิชาชีพรับผิดชอบงานคุ้มครองสวัสดิภาพทั้งระบบ เพื่อกำหนดนโยบาย รูปแบบและแนวปฏิบัติตลอดจนการให้คำปรึกษาและการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานแก่สหวิชาชีพ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรแก้ไขกฎหมายให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจในการพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัวทั้งหมดโดยมิต้องคำนึงถึงอัตราโทษซึ่งจะมีความเหมาะสมและยืดหยุ่น ทั้งยังเปิดโอกาสให้ศาลซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญในด้านนี้มาดำเนินการไกล่เกลี่ยได้อย่างเต็มที่

2. รัฐบาลควรจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเพื่อบูรณาการระบบคุ้มครองสวัสดิภาพและป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวระดับจังหวัดให้ครอบคลุมทั่วประเทศ และมีองค์กรที่เป็นศูนย์กลางในการรับผิดชอบเพื่อสร้างระบบการคุ้มครองป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและบุคคลใน

ครอบครัวที่ยั่งยืนและเป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมทั้งให้คำปรึกษาในด้านการแพทย์ จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ และกฎหมายแก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือเด็กที่ถูกทารุณกรรมด้วย

3. รัฐบาลควรกำหนดแผนและนโยบายเรื่องความรุนแรงในครอบครัวไว้ในยุทธศาสตร์ชาติด้วย

4. จัดทำคู่มือคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานในการปฏิบัติงานของผู้พิพากษาให้ไปในแนวทางเดียวกัน เนื่องจากเป็นคดีที่สามารถนำเข้าสู่การพิจารณาทั้งของศาลจังหวัด ศาลอาญา ศาลแขวง ตลอดจนศาลเยาวชนและครอบครัว แล้วแต่กรณี

5. จัดสัมมนาเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายและมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายแต่ละฉบับดังกล่าวแก่ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบรวมทั้งเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของผู้พิพากษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือเด็กที่ถูกทารุณกรรมในสังคมอย่างแท้จริงต่อไป

6. ประสานความร่วมมือและจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการใช้สิทธิร้องขอให้ศาลกำหนดมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพแทนผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือเด็กที่ถูกทารุณกรรมต่อศาลเยาวชนและครอบครัว ระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานศาลยุติธรรมหรือศาลเยาวชนและครอบครัวกลางแล้วแต่กรณี เพื่อให้เกิดการบังคับใช้มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรมและทันต่อสถานการณ์

7. ให้ศูนย์ให้คำปรึกษา แนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไขบำบัดเยี่ยวยาเด็ก เยาวชน และครอบครัว ซึ่งตั้งขึ้นโดยกฎหมาย และมีอยู่ในศาลเยาวชนและครอบครัวทุกจังหวัด ดำเนินการแก้ไข เยี่ยวยาในเรื่องเด็กและเยาวชนเพื่อสืบเสาะและแก้ไขให้ถูกวิธี รวมทั้งคดีคุ้มครองสวัสดิภาพในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวโดยใช้ศูนย์ให้คำปรึกษาค้นหาต้นเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรง เมื่อทราบสาเหตุแล้ว จึงส่งตัวผู้กระทำผิดให้หน่วยงานอื่นที่มีหน้าที่แก้ไขปัญหานั้น ๆ รับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไปเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ

8. ส่งเสริมให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลชำนาญพิเศษอย่างแท้จริง เพื่อให้สามารถพัฒนาองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญแก่ผู้พิพากษาเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาสังคมและคุ้มครองสวัสดิภาพของประชาชน โดยกำหนดระยะเวลาการดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวอันเหมาะสมภายใต้ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม

9. ปรับทัศนคติของประชาชนที่มองว่าเรื่องความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวคนอื่นไม่เกี่ยวข้อง เป็นทุกคนต้องร่วมมือกันไม่ให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว

10. สื่อต่าง ๆ ควรระมัดระวังการนำเสนอเรื่องความรุนแรงในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์, โทรทัศน์, วิทยุ, หนังสือพิมพ์ หรือสื่ออื่น ๆ เพื่อลดพฤติกรรมการเลียนแบบ ทั้งควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านสิทธิและความคุ้มครองต่าง ๆ หากต้องตกเป็น ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง

11. สถาบันการศึกษาไม่ควรมีความรุนแรงในทุกรูปแบบ

12. ครอบครัวซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคม ผู้นำครอบครัวไม่ว่าเป็นบิดาหรือมารดา ควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลในครอบครัวโดยไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา ส่วนสมาชิกในครอบครัวควรมีความรักความเข้าใจและสร้างความอบอุ่นให้แก่กันและกัน